

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ІРИНА СКОМОРОВСЬКА

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

навчальний посібник

м. Івано-Франківськ
2024

УДК 377.8+373.2

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 8 від 13.06.2024 р.)

Рецензенти:

Мацук Людмила Олександрівна – кандидат педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Цюняк Оксана Петрівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Скоморовська І.

Вступ до спеціальності: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за освітньою програмою «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ, 2024. 152 с.

У навчальному посібнику до освітнього компоненту «Вступ до спеціальності» представлено розподіл матеріалу навчальної дисципліни, розкрито зміст лекційних занять, визначено завдання для самостійної роботи, вміщено короткий термінологічний словник та рекомендована література.

Видання розраховане на викладачів, аспірантів, магістрів, педагогів-практиків, здобувачів вищої освіти за ОП «Дошкільна освіта».

© Скоморовська І. А., 2024

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	5
РОЗДІЛ I. Розподіл матеріалу навчальної дисципліни.....	10
Лекційні заняття.....	14
Семінарські заняття.....	15
Самостійна робота.....	19
Система оцінювання з навчальної дисципліни.....	24
РОЗДІЛ II. Організаційно-методичний супровід вивчення студентами денної та заочної форм навчання курсу «Вступ до спеціальності».....	27
ТЕМА 1. Вступ до спеціальності як навчальна дисципліна (вступна лекція).....	27
ТЕМА 2. ПНУ: історія та сучасність. Студентський путівник.....	35
ТЕМА 3. Система освіти в Україні.....	43
ТЕМА 4. Організація освітнього процесу в закладі вищої освіти	57
ТЕМА 5. Самостійна робота студентів у системі підготовки до педагогічної діяльності.....	68
ТЕМА 6. Організація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.....	77
ТЕМА 7. Виникнення і становлення педагогічної професії.....	87
ТЕМА 8. Особистісні та професійні вимоги до вихователя ЗДО. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти.....	96
ТЕМА 9. Нормативно-правова база роботи вихователя ЗДО.....	107

ТЕМА 10. Професійне спілкування в структурі діяльності педагога.....	119
ТЕМА 11. Педагогічний професіоналізм і майстерність вихователя ЗДО.....	126
ТЕМА 12. Педагогічні здібності і педагогічні задатки вихователя.....	134
Програмові вимоги до курсу «Вступ до спеціальності».....	137
Термінологічний словник.....	141
Рекомендована література.....	148

ВСТУПНЕ СЛОВО

Перед українським народом історично постало відповідальне завдання – побудувати суверенну і незалежну державу. Головним фактором успішності розв’язання цього важливого завдання є людина, її активна цілеспрямована діяльність. Провідна роль у вихованні підростаючого покоління, у формуванні гармонійно розвиненої творчої особистості належить вихователю. Його діяльність спрямована на становлення дитини як особистості, громадянина і фахівця, на зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації.

Вивчення «Вступу до спеціальності» сприяє адаптації першокурсників до умов навчання у закладі вищої освіти, свідомому і активному їх включенню до самостійної навчальної, наукової, громадянської діяльності, забезпечує початкову підготовку до проходження навчальної практики в ЗДО. Програма освітнього компоненту передбачає теоретичне та практичне опанування студентами основ професії вихователя, ознайомлення з особливостями педагогічної діяльності фахівця ЗДО, Професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти».

Мета вивчення навчальної дисципліни – це формування професійної компетентності майбутнього вихователя ЗДО; формування в здобувачів освіти загального уявлення про структуру, зміст, характер і специфіку їхньої майбутньої професійної діяльності; розкриття загальних засад педагогічної професії, ознайомлення з Професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021); формування культури педагогічного спілкування; ознайомлення майбутніх педагогів зі структурою освіти в Україні; розкриття змісту та основних форм навчання у закладі вищої освіти.

Цілі вивчення дисципліни:

- ознайомити майбутніх вихователів з особливостями освітнього процесу в ЗВО, основними вимогами академічної доброчесності, актуальними стипендіальними програмами, програмами академічної мобільності;
- сформувати уявлення про особливості, види та вимоги до самостійної роботи здобувачів;
- розкрити вимоги до культури розумової праці, бюджету часу, рекомендації до організації навчальної діяльності майбутніх вихователів;
- ознайомити з особистісними та професійними вимогами до вихователя відповідно до Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021);
- розкрити рекомендації до педагогічного спілкування здобувачів освіти;
- формувати у здобувачів освіти вміння вчитися і оволодівати сучасними знаннями з дошкільної спеціальності;
- розвивати здатність до самоосвіти, саморозвитку, постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки.

Програмні компетентності та результати навчання

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Фахові компетентності (за стандартом вищої освіти України):

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-16. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу.

КС-17. Здатність нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах праці.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Загальні компетентності (за професійним стандартом):

ЗК.02 Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність).

ЗК.03 Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, поважати багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження б національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).

ЗК.04 Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність).

ЗК.06 Здатність усвідомлювати свої професійні можливості та діяти лише в межах рівня професійної підготовленості, діяти на основі етичних міркувань (мотивів), доброчесності, соціальної

відповідальності, поваги до різноманітності та мультикультурності (етична компетентність).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен здобути такі **результати навчання**:

ПРН-9 Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПРН-11. Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.

ПРН-12 Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПРН-14 Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПРН-17 Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками;

ПРН-22 Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

Перший розділ посібника «Розподіл матеріалу навчальної дисципліни» містить тематичний план навчальних тем для вивчення студентами денної та заочної форм навчання; розкриває сутність та специфіку лекційних, семінарських занять, завдань для самостійної роботи, систему оцінювання навчальних досягнень студентів; характеристику структури ОК «Вступ до спеціальності», який охоплює два змістові модулі.

У другому розділі посібника «Семінарські заняття з курсу» вміщено питання для обговорення, методичні рекомендації щодо розкриття змісту кожного питання, основні поняття з теми, запитання та завдання для самоконтролю, завдання для самостійної роботи, тематику наукових виступів.

При викладанні освітнього компоненту «Вступ до спеціальності» реалізуються міждисциплінарні зв'язки з такими навчальними предметами: «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Психологія загальна», «Педагогіка дошкільна», «Спеціальна педагогіка» тощо.

РОЗДІЛ І. РОЗПОДІЛ МАТЕРІАЛУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Підготовка педагогічних кадрів у системі вищої освіти України

Тема 1. Вступ до спеціальності як навчальна дисципліна (вступна лекція)

Актуальність, мета, завдання курсу. Зміст навчальної дисципліни. Програмові результати та критерії оцінювання. Дотримання академічної доброчесності у ЗВО.

Тема 2. ПНУ: історія та сучасність. Студентський путівник

Учительський інститут в Станіславові: створення та функціонування. ПНУ: реалії, перспективи, можливості. Спеціальність «Дошкільна освіта» в ПНУ. Студентський путівник.

Тема 3. Система освіти в Україні

Структура освіти в Україні. Характеристика основних типів навчальних закладів системи освіти. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти. Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту».

Тема 4. Організація освітнього процесу у закладі вищої освіти

Заклад вищої освіти та організація освітнього процесу в ньому. Права та обов'язки студентів ЗВО. Форми організації навчання у ЗВО: лекції, семінарські, практичні, лабораторні. Організація педагогічної практики у ЗВО. Дотримання техніки безпеки та охорони праці.

Тема 5. Самостійна робота студентів у системі підготовки до педагогічної діяльності

Основні види самостійної роботи студентів, їх характеристика. Методика підготовки студентів до лекції, семінарського, практичного заняття, до заліків та екзаменів. Опрацювання літератури. Система науково-дослідної роботи студентів.

Тема 6. Організація навчальної діяльності студентів

Культура навчальної праці студента. Гігієна розумової праці студента. Техніка розумової праці студента. Тайм-менеджмент для студентів ЗВО.

Змістовий модуль 2. Характеристика професійної діяльності вихователя ЗДО

Тема 7. Виникнення і становлення педагогічної професії

Виховання дітей за первісно-общинного ладу. Розвиток педагогічної професії за доби Античності. Специфіка освітньо-виховної роботи в епоху Середньовіччя. Розвиток ідеї дошкільного виховання в епоху Відродження. Дошкільна освіта і виховання у XIX-XX ст. Розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки.

Тема 8. Особистісні та професійні вимоги до вихователя ЗДО. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»

Педагогічна діяльність: характеристика, функції, стилі. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021). Особистісні якості в професійній діяльності вихователя. Професійний імідж вихователя ЗДО.

Тема 9. Нормативно-правова база роботи вихователя ЗДО

Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (2021). Комплексні та парціальні програми для ЗДО. Санітарний регламент для ДНЗ (2016). Наказ «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину в ДНЗ» (2015). Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації діяльності інклюзивних груп у ДНЗ (2015). Документація вихователя ЗДО.

Тема 10. Професійне спілкування в структурі діяльності вихователя

Спілкування як основа педагогічної діяльності. Сутність педагогічного спілкування. Структура педагогічного спілкування. Стилі педагогічного спілкування.

Тема 11. Педагогічний професіоналізм і майстерність вихователя ЗДО

Характеристика професіоналізму вихователя ЗДО. Сутність педагогічної майстерності. Педагогічна творчість як провідна ознака педагогічної майстерності. Підвищення кваліфікації вихователя ЗДО.

Тема 12. Педагогічні здібності і педагогічні задатки вихователя

Педагогічне покликання і педагогічні здібності. Значення педагогічних здібностей у процесі фахового зростання.

Опрацювання курсу «Вступ до спеціальності» передбачає аудиторну (лекційні, семінарські заняття) та самостійну роботу студентів, виконання завдань для самоперевірки, а також контроль самостійної роботи (*табл. 1.1, 1.2*).

Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1.1

Обсяг курсу – 180 год.				
Вид заняття		Загальна кількість годин		
Лекції		32/12		
Практичні		38/12		
Самостійна робота		110/156		
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ вибірковий	
I-II	012 Дошкільна освіта	перший	Нормативний	
Тематика курсу				
Тема		лекції	практичні	сам.роб. дфн/зфн
I семестр				
Тема 1. Вступ до спеціальності як навчальна дисципліна (вступна лекція)		2	2	4/12
Тема 2. ПНУ: історія та сучасність. Студентський путівник		2/2	4/2	8/14
Тема 3. Система освіти в Україні		4/2	4/2	12/14
Тема 4. Організація освітнього процесу в закладі вищої освіти		2	2	10/12
Тема 5. Самостійна робота студентів у системі підготовки до педагогічної діяльності		4/2	4/2	10/12
Тема 6. Організація навчальної діяльності студента		2	2	12/14
II семестр				
Тема 7. Виникнення і становлення педагогічної професії		2	2/2	10/14

Тема 8. Особистісні та професійні вимоги до вихователя ЗДО. Професійний стандарт	4/2	4/2	8/12
Тема 9. Нормативно-правова база роботи вихователя ЗДО	4/2	4/	8/14
Тема 10. Професійне спілкування в структурі діяльності педагога	4/2	4/2	10/12
Тема 11. Педагогічний професіоналізм і майстерність вихователя ЗДО	2	2	10/14
Тема 12. Педагогічні здібності і педагогічні задатки вихователя	2	4	8/12
ЗАГ:	32/12	38/12	110/156

Лекційні заняття, їх тематика та обсяг

Лекція у ЗВО - це форма організації навчання, яка передбачає повідомлення здобувачам освіти великого за обсягом матеріалу. Лекції посідають провідне місце в організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. При вивченні освітнього компоненту «Вступ до спеціальності» проводяться вступні лекції, тобто такі, які спрямовані на ознайомлення студентів із завданнями, змістом, структурою та логікою навчальної дисципліни, та тематичні – ті, які мають на меті розкрити та проаналізувати зміст конкретної теми лекції. Основна увага при читанні лекційного курсу приділяється добору актуального і найновішого матеріалу в галузі дошкільної освіти, логічному та послідовному викладу інформації, а також дотриманню принципів науковості, доступності, наочності, систематичності та свідомості. Читання лекцій відбувається з

урахуванням академічної доброчесності як необхідної умови організації освітнього процесу в сучасному ЗВО. З метою досягнення дидактичних цілей використовується проблемний виклад навчального матеріалу у поєднанні з диджиталізацією.

Тематику лекційних занять освітнього компоненту «Вступ до спеціальності» відображено в таблиці 1.1.

Семінарські заняття, їх тематика та обсяг

Семінарські заняття з дисципліни «Вступ до спеціальності» спрямовані на засвоєння та закріплення навчального матеріалу, представленого на лекціях та засвоєного в процесі самостійної роботи. Мета проведення семінарських занять полягає у тому, щоб здобувачі освіти мали змогу поглиблено засвоїти навчальний матеріал, навчилися критично його сприймати, осмислювати, розвивали уміння самостійно оволодівати навчальною інформацією.

Студентові під час підготовки до семінарського заняття необхідно уважно опрацювати матеріали лекцій, сайт дистанційної освіти www.d-learn.pnu.ua, рекомендовану літературу, законспектувати ключові положення з кожної теми. При конспектуванні матеріалу важливо, щоб записи були стислими, але змістовними, якнайповніше розкривали зміст проблеми, що розкривається.

Розкриваючи зміст питання, здобувачу освіти доцільно викладати матеріал у логічній послідовності, аналізуючи основні поняття та класифікації. Наприкінці виступу студентів варто висловити власні судження, зробити висновки, а також звернути увагу на літературу, опрацьовану при підготовці до заняття.

Тематика семінарських занять

Таблиця 1.2

№ з/п	Назва теми	К-ть г-н
Змістовий модуль 1. Змістовий модуль 1. Підготовка педагогічних кадрів у системі вищої освіти України		
1.	Тема 1. Вступ до спеціальності як навчальна дисципліна (вступна лекція) 1. Актуальність, мета, завдання курсу. 2. Зміст навчальної дисципліни. 3. Програмові результати та критерії оцінювання. 4. Дотримання академічної доброчесності в ПНУ.	2
2.	Тема 2. ПНУ: історія та сучасність. Студентський путівник 1. Учительський інститут в Станіславові: створення та функціонування. 2. ПНУ: реалії, перспективи, можливості. 3. Спеціальність «Дошкільна освіта». 4. Студентський путівник.	4
3.	Тема 3. Система освіти в Україні 1. Структура освіти в Україні. 2. Характеристика основних типів навчальних закладів системи освіти. 3. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти. 4. Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту».	4

4.	<p>Тема 4. Організація освітнього процесу у закладі вищої освіти</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Заклад вищої освіти та організація освітнього процесу в ньому. 2. Права та обов'язки студентів. 3. Форми організації навчання у ЗВО: лекції, семінарські, практичні, лабораторні. 4. Організація педагогічної практики у ЗВО. 5. Дотримання техніки безпеки і охорони праці. 	2
5.	<p>Тема 5. Самостійна робота студентів у системі підготовки до педагогічної діяльності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні види самостійної роботи студентів, їх характеристика. 2. Методика підготовки до лекції, семінарського заняття, до заліків та екзаменів. 3. Опрацювання літератури. 4. Система науково-дослідної роботи студентів. 	4
6.	<p>Тема 6. Організація навчальної діяльності студента</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Культура навчальної праці студента. 2. Гігієна розумової праці студента. 3. Техніка розумової праці студента. 4. Тайм-менеджмент для студента ЗВО. 	2
Змістовий модуль 2. Характеристика професійної діяльності вихователя ЗДО		
7.	<p>Тема 7. Виникнення і становлення педагогічної професії</p>	2

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виховання дітей за первісно-общинного ладу. 2. Розвиток педагогічної професії за доби Античності. 3. Специфіка освітньо-виховної роботи в епоху Середньовіччя. 4. Розвиток ідеї дошкільного виховання в епоху Відродження. 5. Дошкільна освіта і виховання у XIX-XX ст. 6. Розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки. 	
8.	<p>Тема 8. Особистісні та професійні вимоги до вихователя ЗДО. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Педагогічна діяльність: характеристика, функції, стилі. 2. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти». 3. Особистісні якості в професійній діяльності вихователя. 4. Професійний імідж вихователя ЗДО. 	4
9.	<p>Тема 9. Нормативно-правова база роботи вихователя ЗДО</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (2021). Комплексні та парціальні програми для ЗДО. 2. Санітарний регламент для ДНЗ (2016). 3. Наказ «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину в ДНЗ» (2015). 	4

	<p>4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації діяльності інклюзивних груп у ДНЗ (2015).</p> <p>5. Документація вихователя ЗДО.</p>	
10.	<p>Тема 10. Професійне спілкування в структурі діяльності вихователя</p> <p>1. Спілкування як основа педагогічної діяльності.</p> <p>2. Сутність педагогічного спілкування.</p> <p>3. Структура педагогічного спілкування.</p> <p>4. Стили педагогічного спілкування.</p>	4
11.	<p>Тема 11. Педагогічний професіоналізм і майстерність вихователя ЗДО</p> <p>1. Характеристика професіоналізму вихователя ЗДО.</p> <p>2. Сутність педагогічної майстерності.</p> <p>3. Педагогічна творчість як провідна ознака педагогічної майстерності.</p> <p>4. Підвищення кваліфікації вихователя ЗДО.</p>	2
12.	<p>Тема 12. Педагогічні здібності і педагогічні задатки вихователя</p> <p>1. Педагогічне покликання і педагогічні здібності.</p> <p>2. Значення педагогічних здібностей у процесі фахового зростання.</p>	4
	Разом	38

Самостійна робота студентів, її тематика та обсяг

Самостійна робота студента становить важливу складову навчального процесу та спрямована на засвоєння знань, формування умінь та навичок з певної навчальної дисципліни, а також сприяє оволодінню студентами прийомами пізнавальної діяльності, розвитку інтересу до творчої роботи і здатності розв'язання наукових задач.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Зміст самостійної роботи з кожної навчальної дисципліни визначається робочою навчальною програмою з дисципліни та методичними рекомендаціями викладача. Студентам також рекомендуються для самостійного опрацювання відповідна наукова література та періодичні видання.

Самостійна робота з дисципліни «Вступ до спеціальності» передбачає підготовку теоретичних питань курсу; опрацювання лекційного матеріалу; виконання завдань для самоконтролю та самостійної роботи; опрацювання законодавчої та нормативно-правової бази, науково-педагогічної літератури; підготовку наукових повідомлень.

Засвоєний у процесі самостійної роботи навчальний матеріал виноситься на поточний контроль (табл. 1.3).

Самостійна робота
(денна та заочна форми навчання)

Таблиця 1.3

№ з/п	Назва теми	К-ть г-н дф/зф
Тема 2. ПНУ: історія та сучасність. Студентський путівник		
1.	ПНУ – лідер вищої освіти в Україні: історія створення та розвитку	2/4
2.	Обсерваторія на горі Піп Іван: історія створення та напрями сучасної діяльності	2/2
3.	Студентський путівник ПНУ – керівництво для першокурсників	2/4
4.	Міжнародні та соціальні проекти ПНУ	2/4
Тема 3. Система освіти в Україні		
5.	Закон України «Про дошкільну освіту» (2024): нововведення та зміни	2/4
6.	Ступеневість і неперервність здобуття педагогічної освіти	2/2
7.	Академічна доброчесність у ЗВО: рекомендації для студентів	4/4
8.	Реалізація студентами ПНУ права на академічну мобільність	2/2
9.	Булінг у ЗВО: характеристика та алгоритм протидії	2/2
Тема 4. Організація освітнього процесу в закладі вищої освіти		
10.	Адаптація студентів першого курсу до навчання в ЗВО	4/4
11.	Права та обов'язки студентів відповідно до Кодексу честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника	2/2

12.	Підготовка презентації як різновид науково-дослідної роботи студента	2/2
13.	Практика в ЗДО – важливий компонент підготовки висококваліфікованих фахівців з дошкільної освіти	2/4
Тема 5. Самостійна робота студентів у системі підготовки до педагогічної діяльності		
15.	Характеристика видів самостійної роботи здобувача освіти в ЗВО	4/4
16.	Специфіка роботи студента на лекційних і семінарських заняттях	2/2
17.	Особливості самостійної роботи студентів з джерелами інформації	2/2
18.	Характеристика різновидів науково-дослідної роботи у навчальний та позанавчальний час	2/4
Тема 6. Організація навчальної діяльності студента		
19.	Тайм-менеджмент для студентів: історія виникнення та актуальність у сьогоденні	4/4
20.	Культура навчальної праці здобувача вищої освіти	4/4
21.	Здорове харчування та заняття спортом – як необхідна умова активності студентів	2/2
22.	Хронофаги та прокрастинація: визначення, причини виникнення та шляхи подолання	2/4
Тема 7. Виникнення і становлення педагогічної професії		
23.	Перші заклади дошкільної освіти в Україні	4/4
24.	Софія Русова – організаторка дошкільної освіти в Україні	2/4
25.	Дитячий садок Фрідріха Фребеля	2/4
26.	Ідеї дошкільного виховання в педагогічній спадщині Я.А.Коменського	2/2

Тема 8. Особистісні та професійні вимоги до вихователя ЗДО. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»		
27.	Особливості, функції та види педагогічної діяльності	2/2
28.	Трудові функції вихователя ЗДО відповідно до Професійного стандарту	2/4
29.	Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»	2/4
30.	Імідж вихователя ЗДО	2/2
Тема 9. Нормативно-правова база роботи вихователя ЗДО		
31.	Вимоги до улаштування групових осередків у ЗДО	2/4
32.	Характеристика документації вихователя ЗДО	2/4
33.	Створення та функціонування інклюзивних груп в ЗДО	2/2
34.	Організація освітнього процесу в ЗДО	2/4
Тема 10. Професійне спілкування в структурі діяльності вихователя		
35.	Роль спілкування в професійній діяльності вихователя ЗДО	4/4
36.	Характеристика стилів педагогічного спілкування	2/2
37.	Норми і правила поведінки педагога в процесі спілкування з вихованцем	2/4
38.	Виникнення та подолання конфліктів у педагогічному спілкуванні	2/2
Тема 11. Педагогічний професіоналізм і майстерність вихователя ЗДО		
39.	Педагогічна культура вихователя ЗДО	2/4
40.	Педагогічна творчість як необхідна умова професійної діяльності вихователя ЗДО	2/4

41.	Створення професійного «портфоліо» як метод професійного самовдосконалення	2/2
42.	Післядипломна педагогічна освіта як провідна ланка у системі безперервної освіти вихователя ЗДО	4/4
Тема 12. Педагогічні здібності і педагогічні задатки вихователя		
43.	Поняття «здібності» в психолого-педагогічній літературі	2/4
44.	Характеристика видів педагогічних здібностей	2/4
45.	Педагогічне покликання і педагогічні здібності	2/2
46.	Етика вихователя ЗДО	2/2
	Разом	110/156

Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання курсу	Семестр 1 Вид контролю – підсумкова оцінка
	Семестр 2 Вид контролю – екзамен Максимальна оцінка – 100 балів (оцінка за екзамен – 50 балів; практичні заняття – 50 балів)

Семінарські заняття. Семінарські та практичні заняття проводяться з метою формування у студентів умінь і навичок з курсу відповідно до сформульованих завдань, складання презентацій та творчих завдань. Попередня підготовка до розгляду питань, активна участь під час обговорення, обов'язкове виконання усіх завдань. Оцінка за такі заняття враховується при виставленні підсумкової оцінки з дисципліни.

Тестові завдання до тем студенти повинні виконувати самостійно у встановлені викладачем терміни на сайті дистанційної освіти. Здобувачі ВО виконують контрольну роботу у формі тестування, яке розміщене на сайті дистанційного навчання <https://d-learn.pnu.edu.ua> (для денної – на занятті, для заочної – за 10 днів до початку сесії).

Відвідування занять є обов'язковим. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, мають в повному обсязі виконати індивідуальні завдання, які викладач завчасно готує для них, вказавши терміни виконання і здачі завдань. Обов'язковим є виконання тестових завдань.

Неформальна освіта. Враховуються результати неформальної освіти – сертифіковані онлайн-курси на освітніх платформах Coursera, Prometheus, EdEra. Можливість зарахування неформальної освіти регламентується «Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора №819 від 29.11.2019). Ознайомитися з положенням можна за адресою:

<https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2022/11/neformalnaosvita.pdf>

Умови допуску до підсумкового контролю. Обов'язкова присутність на заняттях. Активність упродовж семестру, відвідування або відпрацювання усіх практичних занять протягом двох тижнів з моменту пропуску заняття або отримання незадовільної оцінки на занятті. Оцінки за поточне тестування, відповіді на семінарських заняттях, виконання контрольної роботи та завдань для самостійної роботи.

Система оцінювання навчальних досягнень студентів
Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ КУРСУ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»

ТЕМА 1. Вступ до спеціальності як навчальна дисципліна (вступна лекція)

Питання для обговорення

1. Актуальність, мета, завдання курсу.
2. Зміст навчальної дисципліни.
3. Програмові результати та критерії оцінювання.
4. Дотримання академічної доброчесності в ПНУ.

Основні поняття: *освітній компонент, нормативна дисципліна, силябус, здобувач освіти, загальні та професійні компетентності, результати навчання, академічна доброчесність.*

Відповіді на питання

1. Навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності» тісно пов'язана з освітніми програмами психолого-педагогічного спрямування і належить до нормативних освітніх компонентів.

Мета вивчення навчальної дисципліни – це формування професійної компетентності майбутнього вихователя ЗДО; формування в здобувачів освіти загального уявлення про структуру, зміст, характер і специфіку їхньої майбутньої професійної діяльності;

розкриття загальних засад педагогічної професії, ознайомлення з Професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021); формування культури педагогічного спілкування; ознайомлення майбутніх педагогів зі структурою освіти в Україні; розкриття змісту та основних форм навчання у закладі вищої освіти.

Цілі вивчення дисципліни:

- ознайомити майбутніх вихователів з особливостями освітнього процесу в ЗВО, основними вимогами академічної доброчесності, актуальними стипендіальними програмами, програмами академічної мобільності;

- сформулювати уявлення про особливості, види та вимоги до самостійної роботи здобувачів;

- розкрити вимоги до культури розумової праці, бюджету часу, рекомендації до організації навчальної діяльності майбутніх вихователів;

- ознайомити з особистісними та професійними вимогами до вихователя відповідно до Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021);

- розкрити рекомендації до педагогічного спілкування здобувачів освіти;

- формувати у здобувачів освіти вміння вчитися і оволодівати сучасними знаннями з дошкільної спеціальності;

- розвивати здатність до самоосвіти, саморозвитку, постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки.

Силабус – це документ, у якому роз'яснюється взаємна відповідальність викладача і здобувача вищої

освіти; висвітлюються зміст курсу, процедури (зокрема, щодо «deadlines» і принципів оцінювання), політики (включно з політикою академічної доброчесності), результати навчання.

Самостійна робота студента становить важливу складову навчального процесу та спрямована на засвоєння знань, формування умінь та навичок з певної навчальної дисципліни, а також сприяє оволодінню студентами прийомами пізнавальної діяльності, розвитку інтересу до творчої роботи і здатності розв'язання наукових задач.

Самостійна робота з дисципліни «Вступ до спеціальності» передбачає підготовку теоретичних питань курсу; опрацювання лекційного матеріалу; виконання завдань для самоконтролю та самостійної роботи; опрацювання законодавчої та нормативно-правової бази, науково-педагогічної літератури; підготовку наукових

2. Вивчення ОК «Вступ до спеціальності» відбувається студентами 1 курсу, впродовж 1-го і 2-го семестрів навчального року. Формою контролю 1-го семестру є підсумкова оцінка, формується на основі поточних оцінок здобувача освіти. Формою контролю 2-го семестру є іспит, який тематично охоплює матеріал за 1-ий та 2-ий семестри.

Освітній компонент складається з двох змістових модулів: Змістовий модуль 1. «Підготовка педагогічних кадрів у системі вищої освіти України» та Змістовий модуль 2. «Характеристика професійної діяльності вихователя ЗДО».

Тематика змістового модуля 1. «Підготовка педагогічних кадрів у системі вищої освіти України» спрямована на ознайомлення здобувачів освіти з історією, структурою, традиціями та досягненнями Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; вивчення Студентського путівника ПНУ та символіки університету; усвідомлення мета та цілей ОК «Вступ до спеціальності», критеріїв оцінювання, вимог академічної доброчесності, можливостей академічної мобільності; ознайомлення з ключовими положеннями Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту»; вивчення структури освіти України, типів ЗДО, види освіти, рівні та ступені вищої освіти; розуміння структури ЗВО, форм навчальної діяльності в університеті; вивчення видів самостійної роботи та вимог до них; ознайомлення з основами тайм-менеджменту для студентів, поняттями «культура навчальної праці», «працездатність здобувача», «бюджет часу», «наукова організація праці».

Тематика змістовий модуль 2. «Характеристика професійної діяльності вихователя ЗДО» спрямована на ознайомлення студентів з професією вихователя. Значна увага приділяється вивченню особливостей та функцій педагогічної діяльності, аналізу «Професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти», зокрема трудовим функціям та компетентностям вихователя; формуванню у студентів уявлення про імідж вихователя ЗДО; вивченню ключових положень Санітарного регламенту для ДНЗ (2016), Наказу «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину в ДНЗ» (2015), Інструктивно-методичних

рекомендацій щодо організації діяльності інклюзивних груп у ДНЗ (2015); опануванню інформації про види та стилі спілкування, педагогічне спілкування та його етапи, опрацюванню Методичних рекомендацій щодо комунікації з дітьми дошкільного віку з родин учасників ООС/АТО, внутрішньо переміщених осіб та організації взаємодії з їхніми батьками (відповідно до Листа МОН від 12.12.2019); вивченню понять «педагогічна майстерність», «педагогічний професіоналізм», «педагогічна творчість» та шляхів їх формування.

3. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен здобути такі **результати навчання**:

ПРН-9 Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПРН-11. Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.

ПРН-12 Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПРН-14 Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПРН-17 Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з

дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками;

ПРН-22 Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

Особливості оцінювання з ОК «Вступ до спеціальності» представлені на с.26 даного посібника.

4. Дотримання академічної доброчесності при вивченні освітнього компоненту «Вступ до спеціальності» є необхідною умовою якісної підготовки майбутніх вихователів ЗДО.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових досягнень.

Згідно з пунктом 4 статті 42 Закону України «Про освіту» порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

- фабрикація – вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Загальні морально-етичні принципи, правила поведінки, академічна доброчесність осіб, що навчаються та працюють в університеті, регламентує низка нормативних документів, а саме:

- Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».
- Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».
- Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за адресою: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>

Рекомендована література

1. Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» // <https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2024/02/34-04-kodeksu-chesti-prykarpatskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-vasyliya-stefanyka.pdf>
2. Силабус «Вступ до спеціальності» // <https://kttmdiso.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/80/2024/09/s-bus-vstup-do-spetsialnosti-skomorovska2024.pdf>
3. Щербак К. Вступ до спеціальності. Навчально-методичний посібник. 3-є вид., оновлене, доповнене. Львів : Видавництво «Новий Світ - 2000» . 2020. 215 с.

ТЕМА 2. ПНУ: історія та сучасність. Студентський путівник

Питання для обговорення

1. Учительський інститут в Станіславі: створення та функціонування.
2. ПНУ: реалії, перспективи, можливості.
3. Студентський путівник.

Основні поняття: *Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Учительський інститут, Карпатська рись – талісман ПНУ, Студентський путівник, педагогічний факультет, кафедра теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти.*

Відповіді на питання

1. У 1939 році органи місцевої влади порушили перед урядом УРСР питання про створення в обласному центрі – місті Станіславі (з 1962 року – місто Івано-Франківськ) учительського інституту. Вже в січні 1940 року розпочалася підготовка до його відкриття. 1 березня 1940 року відкрилися двері нового навчального закладу, директором якого став викладач педагогіки Станіславської педагогічної школи Федір Плотницький. Заступником з науково-навчальної частини – М.Шевченко. В Інституті було створено три факультети: історичний (декан Т. Великий), фізико-математичний (декан М.Король) та філологічний з двома відділеннями – української мови і літератури та російської мови і літератури (декан М. Шмулензон).

Інститут спочатку не мав власного корпусу і розташовувався в недобудованому приміщенні торговельної школи. Деякий час тут знаходилася і педагогічна школа. У довоєнний час тут на стаціонарному, вечірньому та заочному

відділеннях навчалось 900 майбутніх педагогів. Однак, невдовзі після відкриття закладу, праця колективу була перервана німецько-радянською війною. Після звільнення краю від німецьких загарбників було здійснено ряд заходів для відновлення роботи Станіславського учительського інституту.

Перший післявоєнний навчальний рік розпочався 1 листопада 1944 року в приміщенні на вулиці Шевченка, 30. У липні 1945 р. дипломи вчителів отримали перші 13 випускників стаціонару.

Новий етап у роботі навчального закладу розпочався у 50-х роках. Постановою Ради Міністрів УРСР від 4 серпня 1950 року Станіславський учительський інститут було реорганізовано в педагогічний. Почалася підготовка вчителів вищої кваліфікації.

У 1969 р. з історико-філологічного факультету виділилися окремі історико-педагогічний та філологічний факультети. Історико-педагогічний давав майбутнім історикам і суспільствознавцям одночасно й інший фах – методиста виховної роботи.

Пам'ятною датою в історії Івано-Франківського педагогічного інституту стало 5 січня 1971 року – Інституту було присвоєно ім'я видатного українського письменника Василя Стефаника. Тепер його з гордістю носить і Прикарпатський національний університет.

Проголошення незалежності України і розбудова національної державності створили принципово нові умови для розвитку всієї системи освіти, в тому числі й вищої, поставила перед педагогами і науковцями якісно нові завдання. Необхідно було створити для мешканців області можливості для здобуття ширшої, ґрунтовнішої освіти на рівні сучасних світових стандартів, забезпечити яку міг лише класичний університет. За ініціативи і прохання колективу навчального закладу 26 серпня

1992 р. Перший Президент України Леонід Кравчук підписав Указ про створення на базі Івано-Франківського державного педагогічного інституту Прикарпатського університету імені Василя Стефаника.

Враховуючи вагомий внесок Прикарпатського університету у підготовку висококваліфікованих фахівців, плідну наукову та науково-педагогічну працю колективу, 21 серпня 2004 р. згідно з [Указом Президента України № 958 від 21 серпня 2004 р.](#) та за наказом Міністерства освіти і науки України № 718 від 13 вересня 2004 р. Прикарпатському університету імені Василя Стефаника надано статус національного.

Матеріал взято з офіційного сайту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : <https://pnu.edu.ua/istoriia/>

2. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника – сучасний конкурентоспроможний освітній та науково-дослідницький центр міжнародного рівня, потенціал якого впливає на розвиток регіону та формування людського капіталу.

Освітні програми:

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника здійснює підготовку фахівців за 8 спеціальностями фахового молодшого бакалавра, 94 освітніми програмами рівня бакалавра, 67 освітніми програмами рівня магістра, 29 спеціальностями підготовки докторів філософії, 18 спеціальностями підготовки докторів наук, веде плідну науково-дослідну та інноваційну діяльність. За весь час своєї діяльності у закладі вищої освіти було підготовлено понад 140 тисяч фахівців.

Наукова інфраструктура університету представлена 23 навчально-науковими центрами, Міжнародним науковим

центром «Обсерваторія», Науковим парком «Прикарпатський університет», Ботанічним садом, Дендропарком «Дружба», Науковою бібліотекою, 2 міжвідомчими лабораторіями, 10 науковими лабораторіями та Центром колективного користування науковим обладнанням. В університеті функціонує спільна навчально-наукова лабораторія фізики магнітних плівок з Інститутом металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України, яка має статус Національного надбання України.

Структура Університету:

12 факультетів – факультет іноземних мов, факультет психології, факультет математики та інформатики, економічний факультет, фізико-технічний факультет, факультет фізичного виховання та спорту, педагогічний факультет, факультет філології, факультет історії, політології і міжнародних відносин, факультет природничих наук, факультет туризму, факультет управління;

3 інститути – Навчально-науковий юридичний інститут, Навчально-науковий інститут мистецтв, Коломийський навчально-науковий інститут (м. Коломия),

1 коледж – Івано-Франківський фаховий коледж Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Інші структурні підрозділи – спортивно-оздоровчий комплекс «Смерічка», стадіон «Наука», спортивний комплекс «Олімп».

В університеті працює 78 кафедр, освітній процес забезпечують 815 штатних науково-педагогічних працівників.

Грантові проекти університету:

Успішно реалізовано більше 35 міжнародних проектів, зокрема в межах грантових програм ERASMUS+, транскордонної співпраці «Польща-Україна», «Україна-Румунія», USAID,

UNIDO, фонду «Відродження», Twinning «Україна-Великобританія», DAAD.

Найбільшими проектами є:

1. Державний інвестиційний проект «Будівництво Міжнародного центру зустрічей студентської молоді України і Республіки Польща (селище Микуличин Івано-Франківської області)» ;
2. Проект «Міжнародний науковий центр «Обсерваторія» на горі Піп Іван» (г. Піп Іван, Чорногірський хребет, Карпати).

Університет активно реалізовує волонтерські проекти для допомоги Збройним силам України та організовує благодійні акції.

Матеріал взято з офіційного сайту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника :
<https://pnu.edu.ua/zahalna-informatsiia-2/>

3. Студентський путівник допомагає студентам-першокурсникам ознайомитися з можливостями та перспективами, які вони отримують в ПНУ; довідатися корисну інформацію про університет та його структурні підрозділи; з'ясувати як студенти впливають на якість освіти, як реалізується академічна мобільність та які соціальні проекти втілюються у ПНУ .

ПНУ – Університет 4:0

1:0 Висока професійність

2:0 Інновації та наука

3:0 Для бізнесу та регіону

4:0 Дигіталізація

У Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника функціонують студентські організації.

1. *Студентський Сенат* – це орган студентського самоврядування, який першочерговим завданням ставить захист прав студентів.

Обов'язки:

- захист прав студентів на всіх рівнях адміністрації університету;
- організація дозвілля студентів;
- ознайомлення студентів з університетом та органами студентського самоврядування;
- проведення культурно-масових заходів
- національно-патріотичне виховання.

2. *Студентський Профком* – це об'єднана організація студентів університету, яка представляє та захищає їх інтереси.

- представлення та захист прав студентів на всіх рівнях адміністрації університету;
- організація культурних, освітніх, соціальних та спортивних проєктів;
- організація благодійних акцій;
- поселення в гуртожиток університету.

Молодіжний центр «Paragraph» – це перший в Івано-Франківську відкритий студентський коворкінг-простір в межах Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника». Місія: створити платформу для розвитку та дозвілля молоді Івано-Франківська з метою посилення її потенціалу з користю для країни.

Для забезпечення комфортних умов навчання *відділ виховної та психолого-педагогічної роботи* пропонує:

- проведення тематичних бесід, навчальних семінарів, тренінгів, майстер-класів;
- проведення анонімних психологічних тестувань;

- залучення до волонтерської діяльності;
- надання кваліфікованої допомоги при вирішенні особистісних та навчальних проблем.

Центр студентського розвитку – це територія творчого успіху активних, цілеспрямованих та креативних студентів. Діяльність центру спрямована на професійній, культурно-креативній підготовці молоді в різноманітних формах, а саме: проведення конкурсів і олімпіад, організація школи моделей, тренінг-курсів, семінарів, майстер-класів, презентацій на традиційно-патріотичних та європейських засадах виховання молоді.

У Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника функціонує нова *система дистанційного навчання*, що дає можливість студенту отримати доступ до навчальних матеріалів з усіх дисциплін (www.d-learn.pnu.ua). Окрім того, ця система передбачає проведення тестового контролю за результатами опрацювання кожної теми з метою закріплення та перевірки знань студентів. Дистанційне навчання дає змогу студенту працевлаштуватись за спеціальністю та одночасно навчатись за індивідуальним графіком.

В Університеті діє *соціологічний моніторинг «Викладач очима студента»*. (seef.pnu.edu.ua/викладач-очима-студента/). З його допомогою створюється можливість оцінки студентами якості роботи професорсько-викладацького складу та шляхів її підвищення.

Студенти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника мають можливість проходити навчання, стажування в межах програми навчальної мобільності ERASMUS+ KA1. Навчальна мобільність. Дана програма передбачає університетську співпрацю для взаємного обміну студентами, викладачами та адміністративним персоналом на

основі укладання міжінституційних договорів між вищими навчальними закладами країн-членів програм і країн-партнерів програми.

В університеті систематично здійснюється опитування студентів усіх курсів «Викладач очима студентів» щодо оцінки якості організації навчання.

Після вивчення кожного курсу студенти мають можливість оцінити якість його викладання у Системі дистанційного навчання за допомогою окремого елемента «Опитування».

Матеріал взято зі Студентського путівника // https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Студентський_путівник_2023-1.pdf

Завдання для самостійної роботи

1. ПНУ – лідер вищої освіти в Україні: історія створення та розвитку
2. Обсерваторія на горі Піп Іван: історія створення та напрями сучасної діяльності
3. Студентський путівник ПНУ – керівництво для першокурсників
4. Міжнародні та соціальні проекти ПНУ

Рекомендована література

1. Офіційний сайт Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/istoria/>
2. Офіційна сторінка кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти ПНУ // https://kttmdiso.pnu.edu.ua/?_gl=1*1ftk7xv*_ga*MTY0MTQ5MzZmOC4xNTkyNzc0NzA1*_ga_B6J5G9CVS8*MTcyNTcwNTY0MC4zNS4xLjE3MjU3MDU4MzYuMCAwLjA.

3. Навчально-науковий центр студентського розвитку // https://studcenter.pnu.edu.ua/?fbclid=IwAR3uF6VfzMgM1rrA2GkBAFaoXm8y5OLoTXtZxKLUWmh2dhkOS8Hajr5gnMo&_gl=1*33r56j*_ga*MTY0MTQ5MzMzMzO
4. Науково-дослідна частина. Конкурси та гранти // <https://nauka.pnu.edu.ua/category/конкурси-і-гранти/>
5. Офіційний сайт Міжнародного наукового центру «Обсерваторія» // <https://observatorium.pnu.edu.ua>
6. Студентський Путівник // https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Студентський_путівник_2023-1.pdf

ТЕМА 3. Система вищої освіти України

Питання для обговорення

1. Структура освіти в Україні.
2. Характеристика основних типів навчальних закладів системи освіти.
3. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти.
4. Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту».

Основні поняття: *освіта, Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», складники освіти, рівні та ступені вищої освіти, академічна доброчесність, академічна мобільність, здобувач освіти, заклад дошкільної освіти, заклад вищої освіти.*

Відповіді на питання

1. Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства і держави.

У статті 10 Закону України «Про освіту» (2017) зазначено, що невід’ємними складниками системи освіти є:

- дошкільна освіта;
- повна загальна середня освіта;
- позашкільна освіта;
- спеціалізована освіта;
- професійна (професійно-технічна) освіта;
- фахова передвища освіта;
- вища освіта;
- освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

Дошкільна освіта - процес і результат всебічного розвитку, виховання, навчання, соціалізації дітей та формування у них необхідних життєвих навичок і компетентностей до початку здобуття початкової освіти.

Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

Повна загальна середня освіта в Україні є обов’язковою і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило, в закладах освіти.

Повна загальна середня освіта має три рівні освіти:

- початкова освіта тривалістю чотири роки;
- базова середня освіта тривалістю п’ять років;
- профільна середня освіта тривалістю три роки.

Метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

Позашкільна освіта може здобуватися одночасно із здобуттям дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Компетентності, здобуті за програмами позашкільної освіти, можуть враховуватися та визнаватися на відповідному рівні освіти.

Професійна (професійно-технічна) освіта здобувається на основі базової або повної загальної середньої освіти. Здобуття професійної (професійно-технічної) освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям профільної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту.

Фахова передвища освіта здобувається на основі повної або базової середньої освіти. Здобуття фахової передвищої освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту.

Вища освіта. Метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

Вища освіта здобувається на основі повної загальної середньої освіти.

Освіта дорослих, що є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на

безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки.

Складниками освіти дорослих є:

- післядипломна освіта;
- професійне навчання працівників;
- курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації;
- безперервний професійний розвиток.

Матеріали до питання взято з Закону України «Про освіту» (2017) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. В Законі України «Про дошкільну освіту» (2024), стаття 30 зазначено, що:

Заклад дошкільної освіти може бути:

державним - заснованим розпорядчим актом органу державної влади;

комунальним - заснованим рішенням сільської, селищної, міської, районної ради;

приватним - заснованим рішенням фізичної (фізичних) та/або юридичної (юридичних) особи (осіб) приватного права;

корпоративним - заснованим шляхом укладення засновницького договору засновниками різних форм власності.

У статті 35 ЗУ «Про дошкільну освіту» зазначено, що Заклад дошкільної освіти може організувати і провадити свою освітню діяльність за одним або декількома типами організації освітньої діяльності:

- ясла - тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми віком від трьох місяців до трьох років;
- дитячий садок - тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми віком від двох

до шести або семи років, а дітьми з особливими освітніми потребами - до семи або восьми років;

- спеціальний дитячий садок - тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами, зумовленими фізичними, психічними, інтелектуальними та/або сенсорними порушеннями, розладами поведінки, віком від двох до семи або восьми років;
- мобільний дитячий садок - тип організації освітньої діяльності, що забезпечує надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти за місцем проживання дітей, зокрема із застосуванням або на базі спеціально облаштованого для надання таких послуг транспортного засобу;
- сімейний (родинний) садок - тип організації освітньої діяльності за місцем проживання сім'ї (родини) в індивідуальному житловому будинку з наданням освітніх послуг дітям від народження, які перебувають у родинних стосунках, та/або дітям, які не є членами сім'ї (родини);
- міні-садок - тип організації освітньої діяльності з одночасним перебуванням не більше п'яти дітей;
- центр педагогічного партнерства - тип організації освітньої діяльності, що забезпечує розвиток дітей від народження за обов'язкової участі їхніх батьків або одного з них;
- центр розвитку дитини - тип організації освітньої діяльності, що забезпечує здобуття дошкільної освіти дітьми (у тому числі дітьми, які здобувають дошкільну освіту в інших суб'єктів освітньої діяльності або у сім'ї), зокрема за окремими парціальними програмами, та/або отримання ними окремих психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг.

Матеріали до питання взято з Закону України «Про дошкільну освіту» (2024) //

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

3. Рівні вищої освіти (відповідно до ЗУ «Про вищу освіту»):

Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітніми програмами на таких рівнях вищої освіти:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень.

Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв’язування типових спеціалізованих задач у певній галузі професійної діяльності.

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв’язування складних спеціалізованих задач у певній галузі професійної діяльності.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв’язування задач дослідницького та/або інноваційного характеру у певній галузі професійної діяльності.

Третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності розв’язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою освітньої програми, що є підставою для присудження відповідного **ступеня вищої освіти**:

- 1) молодший бакалавр;
- 2) бакалавр;
- 3) магістр;
- 4) доктор філософії/доктор мистецтва;

Молодший бакалавр - це освітній або освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньої програми

Бакалавр - це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми,

Магістр - це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми.

Доктор філософії - це освітній і водночас науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра.

Кваліфікація - визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання).

Матеріали до питання взято з Закону України «Про вищу освіту» (2014) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

4. Види освіти (ЗУ «Про освіту», ст.8):

1. *Формальна освіта* - це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

3. *Неформальна освіта* - це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

4. *Інформальна освіта* (самоосвіта) - це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

Форми здобуття освіти (ЗУ «Про освіту», ст.9)

1. Особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх.

Основними формами здобуття освіти є:

- *інституційна* (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева);
- *індивідуальна* (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві);
- *дуальна*.

2. Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі.

3. Заочна форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними.

4. Дистанційна форма здобуття освіти - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

5. Мережева форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

6. Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства.

7. Сімейна (домашня) форма здобуття освіти - це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства.

8. Педагогічний патронаж - це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає

забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

9. Здобуття освіти на робочому місці - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою (як правило, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти) відбувається на виробництві шляхом практичного навчання, участі у виконанні трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу.

10. Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

Одним з ключових понять ЗУ «Про освіти», є поняття булінгу.

Булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін - кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога,

підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Матеріали до питання взято з Закону України «Про освіту» (2017) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Відповідно до ЗУ «Про дошкільну освіту» (2024) визначено, що Базові етапи дошкільної освіти визначаються на основі вікової періодизації розвитку дитини, яка охоплює:

- 1) вік немовляти (до одного року);
- 2) ранній вік (від одного до трьох років);
- 3) дошкільний вік (від трьох до шести - восьми років);
- 4) молодший дошкільний вік (від трьох до чотирьох років);
- 5) середній дошкільний вік (від чотирьох до п'яти років);
- 6) старший дошкільний вік (від п'яти до шести (семи) років (до восьми років - для дітей з особливими освітніми потребами).

У статті 18 ЗУ «Про дошкільну освіту» (2024) вказано, що учасниками освітнього процесу у сфері дошкільної освіти є:

- вихованці;
- педагогічні працівники;
- помічники вихователів закладів дошкільної освіти;
- інші працівники закладів дошкільної освіти;
- батьки вихованців;
- асистенти дітей з особливими освітніми потребами (у разі їх допуску відповідно до вимог законодавства);
- фізичні особи, які провадять педагогічну діяльність у сфері дошкільної освіти.

Тривалість робочого часу педагогічних працівників на тиждень на одну тарифну ставку становить 35 годин - для керівника, вихователя-методиста, соціального педагога,

асистента вихователя та 30 годин - для вихователя, практичного психолога та інших педагогічних працівників (стаття 26 ЗУ «Про дошкільну освіту» (2024)).

Матеріали до питання взято з Закону України «Про дошкільну освіту» (2024) //

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

В Законі України «Про вищу освіту» визначено ключові терміни та поняття, з-поміж яких наступні:

Академічна доброчесність - сукупність етичних принципів та правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових досягнень.

Академічна мобільність - можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами.

Академічна свобода - самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості.

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) - система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти.

Здобувачі вищої освіти - особи, які навчаються у закладі вищої освіти на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації.

Індивідуальна освітня траєкторія здобувача вищої освіти - персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача вищої освіти, що ґрунтується на виборі здобувачем вищої освіти освітніх програм, суб'єктів освітньої діяльності, що їх реалізують, форм і строку здобуття освіти, освітніх компонентів.

Кваліфікація - визнана закладом вищої освіти або іншим суб'єктом освітньої діяльності у сфері вищої освіти та засвідчена документом про вищу освіту сукупність визначених освітньою програмою та здобутих особою компетентностей (результатів навчання).

Компетентність - здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність.

Особа з особливими освітніми потребами - особа з інвалідністю, яка потребує додаткової підтримки для забезпечення здобуття вищої освіти;

Студентоцентроване навчання - підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу.

Матеріали до питання взято з Закону України «Про вищу освіту» (2014) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Завдання для самостійної роботи

1. Закон України «Про дошкільну освіту» (2024): нововведення та зміни
2. Ступеневість і неперервність здобуття педагогічної освіти

3. Академічна доброчесність у ЗВО: рекомендації для студентів
4. Реалізація студентами ПНУ права на академічну мобільність
5. Булінг у ЗВО: характеристика та алгоритм протидії
6. Ознайомтесь зі змістом Закону України «Про дошкільну освіту» (2024), Положенням про заклад дошкільної освіти, Примірним статутом дошкільного навчального закладу

Рекомендована література

1. Закон України «Про освіту» (2017) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про дошкільну освіту» (2024) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
3. Закон України «Про вищу освіту» (2014) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Кодексу-честі-Прикарпатського-національного-університету-імені-Василя-Стефаника-1.pdf>
5. Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Положення-про-Комісію-з-питань-етики-та-академічної-доброчесності.pdf>
6. Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf>

7. Положення про організацію запобігання та протидії насильству (в тому числі булінгу) в освітній громаді Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Додаток 1. Алгоритм дій у випадку виявлення булінгу) // <https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/polozhennia-pro-orhanizatsiiu-zapobihannia-ta-protydii-nasyilstvu-v-tomu-chysli-bulinhu-v-osvitnij-hromadi-universytetu.pdf>

ТЕМА 4. Організація освітнього процесу у закладі вищої освіти

Питання для обговорення

1. Заклад вищої освіти та організація освітнього процесу в ньому.
2. Права та обов'язки студентів ЗВО.
3. Форми організації навчання у ЗВО: лекції, семінарські, практичні, лабораторні.
4. Організація педагогічної практики у ЗВО.

Основні поняття: *університет, факультет, кафедра, форма організації навчання, лекція, семінарське заняття, лабораторне заняття, тренінг, педагогічна практика, оцінювання навчальної діяльності (поточний, тематичний, підсумковий контроль), права та обов'язки студентів ЗВО.*

Відповіді на питання

1. У Законі України «Про вищу освіту» (стаття 26), зазначено, що основними завданнями закладу вищої освіти є провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка

забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями; забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності; створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів.

В Україні діють заклади вищої освіти таких типів: університет, академія, інститут, коледж.

Університет - заклад вищої освіти, що здійснює інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром.

Університет може бути багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо).

Університету, академії, інституту незалежно від форми власності може бути надано статус національного. Статус національного закладу вищої освіти є почесним і надається за визначний внесок у розвиток вищої освіти, науки та культури України.

Основними структурними підрозділами закладів вищої освіти є факультети, кафедри, бібліотека.

Факультет - це структурний підрозділ закладу вищої освіти, що об'єднує не менш як три кафедри та/або лабораторії, які в державних і комунальних закладах вищої освіти в сукупності забезпечують підготовку не менше 200 здобувачів вищої освіти.

Кафедра - це базовий структурний підрозділ закладу вищої освіти державної (комунальної) форми власності (його філій, інститутів, факультетів), що провадить освітню, методичну та/або наукову діяльність за певною спеціальністю.

Управління діяльністю закладу вищої освіти здійснює його керівник – ректор. Його права, обов’язки та відповідальність визначаються законодавством і статутом закладу вищої освіти.

Керівник закладу вищої освіти відповідно до статуту може делегувати частину своїх повноважень своїм заступникам (проректорам) і керівникам структурних підрозділів.

Керівництво факультетом здійснює декан.

Декан факультету може делегувати частину своїх повноважень своїм заступникам.

Керівництво кафедрою здійснює завідувач кафедри.

Матеріали до питання взято з Закону України «Про вищу освіту» (2014), розділ VI «Заклади вищої освіти» та розділ VII «Управління закладом вищої освіти» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

2. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (стаття 62) визначено права осіб, які навчаються у закладах вищої освіти (наведемо деякі з них):

- 1) вибір форми навчання під час вступу до закладу вищої освіти;
- 2) безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту;
- 3) трудову діяльність у позанавчальний час;
- 4) додаткову оплачувану відпустку у зв’язку з навчанням за основним місцем роботи;

- 5) безоплатне користування бібліотеками, інформаційними фондами, навчальною, науковою та спортивною базами вищого навчального закладу;
- 6) безоплатне забезпечення інформацією для навчання у доступних форматах з використанням технологій, що враховують обмеження життєдіяльності, зумовлені станом здоров'я (для осіб з особливими освітніми потребами);
- 7) користування виробничою, культурно-освітньою, побутовою, оздоровчою базами закладу вищої освіти у порядку, передбаченому статутом ЗВО
- 8) вибір освітніх компонентів у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та навчальним планом;
- 9) навчання одночасно за декількома освітніми програмами, а також у декількох закладах вищої освіти;
- 10) участь у формуванні індивідуального навчального плану;
- 11) академічну мобільність, у тому числі міжнародну;
- 12) безоплатне проходження практики на підприємствах, в установах, закладах та організаціях.

Обов'язки осіб, які навчаються у закладах вищої освіти (стаття 63):

- 1) дотримуватися вимог законодавства, статуту та правил внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти;
- 2) виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями;
- 3) виконувати вимоги освітньої програми (індивідуального навчального плану, дотримуючись академічної доброчесності, та досягати визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання.

Матеріали до питання взято з Закону України «Про вищу освіту» (2014) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Відповідно до **Кодексу честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника** визначено такі Правила поведінки здобувачів освіти та працівників. Наведемо деякі з них:

- поважати честь, гідність та особисту недоторканість особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову приналежність, релігійні та політичні переконання;

- дотримуватися вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, не вчиняти правопорушень і не сприяти умисно їхньому скоєнню іншими особами;

- дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм та правил поведінки;

- дотримуватися академічної доброчесності,

- відповідально ставитись до своїх обов'язків, вчасно та добросовісно виконувати необхідні навчальні, дослідницькі завдання та роботу;

- сумлінно та самостійно (крім випадків, які санкціоновано передбачають групову роботу) виконувати навчальні та дослідницькі завдання;

- поважати право інтелектуальної власності, наукові та навчальні здобутки інших;

- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню славних традицій університету;

- сприяти розвитку позитивної репутації університету;

- сприяти попередженню й викоріненню різних видів порушень під час навчально-виховної та науково-інноваційної діяльності;

- сприяти створенню та розвитку партнерських відносин між викладачами і здобувачами освіти університету;
- вести здоровий та активний спосіб життя, дотримуватись правил особистої гігієни, бути охайним і акуратним;
- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та допомоги в університетській спільноті.

Неприйнятним для працівників та здобувачів освіти Університету є:

- порушення норм моралі, що включає негідну поведінку в громадських місцях;
- вживання, виготовлення й поширення наркотичних речовин, розпивання алкогольних напоїв та куріння в громадських місцях;
- участь в азартних іграх на робочому місці;
- запізнення або пропуски навчальних занять чи роботи без поважної на то причини;
- поширення неправдивої та компрометуючої інформації про здобувачів освіти, викладачів і працівників;
- розповсюдження негативних чуток про університет, працівників і здобувачів освіти;
- завдання шкоди матеріальним цінностям, а також матеріально-технічній базі університету.

Матеріали до питання взято з Кодексу честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Кодексу-честі-Прикарпатського-національного-університету-імені-Василя-Стефаника-1.pdf>

3. Процес навчання у вищій школі реалізується в межах багатоманітної цілісної системи організаційних форм і методів навчання.

Форма організації навчального процесу - спосіб організації, побудови й проведення навчальних занять, у яких реалізуються зміст навчальної роботи, дидактичні завдання і методи навчання.

Залежно від мети форми організації навчального процесу класифікують на:

форми навчального процесу (лекції, практичні, семінарські, лабораторні, лабораторно-практичні заняття; самостійна робота здобувачів; консультації; індивідуальні заняття; педагогічна практика; курсові, дипломні, кваліфікаційні роботи);

форми контролю, оцінювання та обліку знань, умінь і навичок (заліки, іспити, захист курсових, дипломних і магістерських робіт);

форми організації науково-дослідної роботи здобувачів (науково-дослідні гуртки, проблемні групи, об'єднання, школи, наукові товариства здобувачів).

Традиційно найважливішою формою навчання і виховання здобувачів вищої освіти є лекція.

Лекція - систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмета, методів науки.

Цінність лекції полягає в тому, що за відносно короткий проміжок часу здобувачі освіти отримують вичерпну та ґрунтовну інформацію з певної теми навчальної дисципліни. Викладач добирає навчальний матеріал з точки зору його актуальності та наукової достовірності. Однак, потрібно враховувати, що опанування освітнього компоненту потребує опрацювання здобувачем освіти додаткової літератури.

Існує декілька видів лекції як форми організації навчання:

Тематична лекція, як провідний вид лекції в ЗВО, спрямована на теоретичне розкриття змісту певної теми навчальної дисципліни. Виокремлюють два типи тематичних лекцій: вступні та підсумкові. *Вступна лекція* містить загальну інформацію про мету, завдання, цілі навчальної дисципліни, її структуру та змістове наповнення, дотримання академічної доброчесності в процесі навчання та взаємозв'язки з іншими дисциплінами. *Підсумкова лекція* завершує лекційний курс, систематизує здобуті знання, підводить підсумки прочитаного.

Оглядова лекція має на меті детальний та ґрунтовний аналіз актуальних проблем, які вивчаються в межах освітнього компоненту, ознайомлення здобувачів освіти з сучасними досягненнями науки та практики.

Консультативна лекція. Вона доповнює і уточнює матеріал оглядової, уточнює розділи курсу, які викликають труднощі під час самостійного вивчення.

Лекція пов'язана з такою формою занять як практичне заняття, яке проводять в аудиторіях або навчальних лабораторіях, оснащених необхідними засобами навчання тощо.

Практичне заняття – це форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань.

Підготовка студента до практичного заняття передбачає опрацювання лекційного матеріалу, виконання завдань, які завчасно дав викладач, ознайомлення з рекомендованою літературою.

Семінарське заняття - особлива форма практичних занять, яка полягає в самостійному вивченні студентами окремих питань і тем лекційного курсу з наступним обговоренням та (або) оформленням матеріалу у вигляді повідомлення, реферату, доповіді тощо.

Під час семінарських занять студенти спільно з викладачем обговорюють актуальні питання теми, аналізують ключові питання, класифікації, різноманітні наукові підходи та концепції. Цей вид занять сприяє розвитку психічних процесів (мислення, увага, пам'ять тощо), вдосконаленню навиків ораторського мистецтва, умінню аргументовано довести власну точку зору, спираючись на факти, а також є дозволяє успішно оволодіти обраною спеціальністю.

Консультації - поради, пояснення викладача здобувачам з будь-якого питання.

Зазвичай консультації у ЗВО проводять відповідно до укладеного на початку навчального року графіку у формі індивідуальної або групової бесіди. Традиційними є консультації перед іспитами, захистами кваліфікаційних робіт.

4. Педагогічна практика є важливою складовою підготовки фахівців у ЗВО. Практика спрямована на формування практичних умінь майбутніх педагогів, акцентована на підготовку студентів до педагогічної діяльності та адаптацію до роботи в ЗДО. Педагогічна практика забезпечує поєднання теоретичної підготовки здобувачів освіти з формуванням у них практичних навичок, унаслідок виконання ними обов'язків вихователя ЗДО.

Педагогічна практика – це форма професійного навчання у вищій школі, спрямована на практичне засвоєння

майбутніми фахівцями закономірностей і принципів педагогічної діяльності, формування основних професійних умінь і переконань.

Інформація про зміст практики та форми звітності відображена у Положенні про педагогічну практику здобувачів освіти, Програмах практики та в методичних рекомендаціях, які розробляються викладачами-керівниками практики.

Під час практики здобувачі освіти мають можливість застосувати отримані знання у практичній діяльності, організувати роботу з дітьми раннього та дошкільного віку, а саме провести режимні моменти, заняття з фахових методик, прогулянки та екскурсії, а також вивчити досвід роботи вихователів, опанувати методами та формами педагогічної діяльності, а також ознайомитися з інноваційними технологіями роботи.

Мета практики – сформувати у майбутніх вихователів уявлення про роль раннього та дошкільного віку для подальшого розвитку дитини, забезпечити оволодіння практичними уміньми спілкування та організації роботи з дітьми дошкільного періоду.

Завдання практики:

– формувати у майбутніх вихователів вміння спостерігати, аналізувати своєрідність освітнього процесу в групах раннього віку, оцінювати його ефективність;

– вчити помічати зміни в розвитку дитини під впливом педагогічних дій, користуватися різними методиками для виявлення фізичного, розумового, морального, естетичного розвитку дітей;

– формувати у здобувачів дошкільної освіти вміння спілкуватися з дітьми означеного віку, організовувати та

проводити основні форми роботи та окремі режимні процеси, спостереження, ігри;

– формувати у майбутніх фахівців дошкільної освіти вміння надавати педагогічну допомогу батькам, діти яких не відвідують заклади освіти.

Види практик в ЗДО:

1. Навчальна практика (ознайомлювальна) - 1 курс, 2 семестр, тривалість 2 тижні.
2. Навчальна практика в групах раннього та дошкільного віку - 2 курс, 1 семестр, тривалість 4 тижні.
3. Виробнича практика в групах раннього віку - 2 курс, 2 семестр, тривалість 6 тижнів.
4. Виробнича практика в групах молодшого дошкільного віку - 3 курс, 1 семестр, тривалість 6 тижнів.
5. Виробнича практика в групах середнього дошкільного віку - 3 курс, 2 семестр, тривалість 6 тижнів.
6. Виробнича практика в групах старшого дошкільного віку - 4 курс, 1 семестр, тривалість 6 тижнів.
7. Виробнича практика в інклюзивних групах - 4 курс, 2 семестр, тривалість 6 тижнів.

Завдання для самостійної роботи

1. Права та обов'язки студентів відповідно до Кодексу честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
2. Адаптація студентів першого курсу до навчання в ЗВО
3. Підготовка презентації як різновид науково-дослідної роботи студента
4. Практика в ЗДО – важливий компонент підготовки висококваліфікованих фахівців з дошкільної освіти

Рекомендована література

1. Закон України «Про вищу освіту» (2014) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Кодексу-честі-Прикарпатського-національного-університету-імені-Василя-Стефаника-1.pdf>
3. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] : підручник / В. П. Головенкін ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с. // <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/dca98cbd-487b-43eb-86ef-d5c4634bf16c/content>
4. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Лекції зі вступу до спеціальності. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 88 с. http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2887/1/Пісоцький_лекції_МАКЕТ.pdf
5. Стратегія розвитку Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника на 2020-2027 рр. // https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Стратегія-розвитку-ПНУ_сайт2022.pdf

ТЕМА 5. Самостійна робота студентів у системі підготовки до педагогічної діяльності

Питання для обговорення

1. Основні види самостійної роботи студентів, їх характеристика.

2. Методика підготовки студентів до лекції, семінарського заняття, до заліків та екзаменів.
3. Опрацювання літератури.
4. Система науково-дослідної роботи студентів.

Основні поняття: *самостійна робота здобувача освіти, види самостійної роботи, тези, конспект, анотація, джерела інформації, картотека, бібліографія, самоперевірка, запам'ятовування, конспектування, види читання, наукові гуртки, проблемні групи.*

Відповіді на питання

1. Самостійна робота здобувача спрямована на засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу у вільний від навчальних занять час.

Самостійна робота здобувача включає:

- вивчення навчального матеріалу (опрацювання лекцій, сайту дистанційного навчання www.d-learn.pnu.edu.ua , ознайомлення з рекомендованою літературою);
- виконання індивідуальних завдань (підготовка повідомлень, рефератів, презентацій тощо);
- науково-дослідну роботу (виконання тез, статей, виступів на конференції).

Самостійну роботу здобувачів класифікують за різними критеріями.

1. *Відповідно до місця і часу проведення*, характер керівництва нею з боку викладача і спосіб здійснення контролю за її результатами виокремлюють:

- а) самостійну роботу студентів на аудиторних заняттях;

б) позааудиторну самостійну роботу (самостійні заняття студентів);

в) самостійну роботу студентів під контролем викладача (індивідуальні заняття з викладачем).

2. *За видами діяльності виокремлюють:*

а) навчально-пізнавальну (через мислення, аналіз, синтез тощо);

б) професійну (певні конкретні дії студента, що їх виконують спеціалісти на виробництві).

3. *За рівнями мотивації виокремлюють:*

а) самостійну роботу низького рівня (до самостійних дій студента спонукає викладач, допомагаючи йому практично і постійно контролюючи виконання);

б) самостійну роботу середнього рівня (до роботи хоча й спонукає викладач, але студент працює самостійно, контролюючи самого себе);

в) високого рівня (виконання завдання організовує і контролює сам студент).

2. Під час слухання лекції здобувачу освіти доцільно уважно слухати лектора, осмислювати навчальний матеріал, конспектувати його та, у разі виникнення запитань, озвучити їх викладачу.

Слухання лекції передбачає опрацювання великого за обсягом матеріалу, тому студентам доцільно:

1) заздалегідь повторювати зміст попередньої лекції задля актуалізації навчального матеріалу;

2) бути зосередженим та усвідомлено сприймати навчальний матеріал;

3) вміти визначити основне в лекції та другорядне.

Ведення конспекту лекції є важливою умовою роботи на занятті. Задля ефективності цього виду роботи, здобувачам

освіти рекомендовано конспектувати ключові ідеї і положення; використовувати систему зрозумілих скорочень; для зручності, ведення конспекту може бути у вигляді тез.

Важливе місце у навчальній роботі ЗВО належить семінарам, практиці, залікам, іспитам. Кожен із цих видів занять має свою дидактичну мету.

Головна мета семінарських занять полягає в глибокому засвоєнні студентами навчального матеріалу, формуванні (або вдосконаленні) вміння працювати в групі, обговорювати актуальні проблеми освітнього компоненту, висловлювати і відстоювати власні судження, виступати перед аудиторією, використовувати додаткові джерела інформації та оволодівати науковими методами аналізу явищ і проблем.

У процесі підготовки до семінару здобувачі самостійно опрацьовують рекомендовану літературу або сайти, осмислюють незнайомі терміни, систематизують інформацію з теми.

Підготовка до семінарських занять передбачає:

- ознайомлення з планом заняття та рекомендованою літературою;
- опрацювання конспекту лекції, сайту дистанційної освіти www.d-learn.pnu.edu.ua, матеріалів підручника чи посібника;
- пошук додаткової інформації в першоджерелах.

Підготовка до *виступу* на семінарському занятті потребує від здобувача освіти вільне володіння навчальним матеріалом та уміння пояснити тему своїми словами, а також з наведенням прикладів.

Іспити і заліки є підсумком самостійної роботи здобувача впродовж семестру або навчального року. Успішне складання заліку/іспиту залежить від систематичної роботи студентів впродовж навчального семестру, від необхідної кількості оцінок за усні відповіді, індивідуальні завдання та тести (оцінок має бути не менше як 60% від кількості семінарських занять). Залік виставляється на основі поточних оцінок, отриманих впродовж семестру, відпрацьованих пропусків.

Оцінка за іспит формується на основі результатів за виконані види робіт впродовж семестру, оцінки за виконаний контроль за самостійною роботою (КСР) та безпосередньо оцінки за складений екзамен. Підготовку до іспиту студент здійснює на основі програмових вимог до цієї форми контролю з певного освітнього компоненту. У разі виникнення питань, доцільно їх задати викладачеві під час консультації. Рекомендовано, оволодіння навчальним матеріалом здійснювати поступово, впродовж семестру. Важливу інформацію доцільно позначати в конспекті маркерами.

3. Джерела інформації поділяють на первинні і вторинні.

До первинних належать книги, документи, періодичні видання, спеціальні видання, а також джерела, які не публікуються (дисертації, рукописи, архівні документи).

До вторинних відносять різноманітні інформаційні видання: довідкову літературу, каталоги, картотеки, бібліографічні видання.

Кожен здобувач повинен правильно і швидко знаходити потрібну книжку, довідник, словник, знати основи бібліографії.

Бібліографія - це галузь знань про способи і методи складання та вивчення показників літератури, списків, оглядів творів у пресі. Бібліографія полегшує і прискорює пошук потрібної літератури при підготовці доповідей, інформації, а також у процесі наукової роботи.

Бібліографічні видання інформують читачів про видану літературу, публікують анотації до книжок і журнальні статті для бібліотечних каталогів.

Кожна бібліотека має **каталоги**, що полегшують підбір літератури. Каталоги є систематичні, предметні й алфавітні.

У **систематичному каталозі** відображено весь фонд даної бібліотеки, а карточки розкладаються за галузями знань.

Предметні каталоги є різновидом систематичних каталогів; карточки в них зібрані в алфавітному порядку відповідно до змісту книг.

В **алфавітних каталогах** карточки стоять в алфавітному порядку за прізвищами авторів або назв книг, якщо автори не вказані.

Каталог використовують для того, щоб з'ясувати чи є потрібна книга в бібліотеці, вписати шифр книги для швидкого її знаходження. В сучасних умовах можна використовувати електронні каталоги для пошуку потрібної книги онлайн.

Ефективність роботи з книгою визначається умінням швидко та результативно опрацьовувати текст. З цією метою використовують різні види читання. Найпоширенішими способами читання (за І. Радченко) є такі:

1. Попереднє читання. Воно передбачає читання з опрацюванням з допомогою словників і довідників невідомих слів, іноземної лексики, наукових термінів і понять.

2. Наскрізне читання. Сутність його полягає в уважному прочитанні всього матеріалу. Цей вид читання застосовують за необхідності охопити зміст всього розділу, статті, книги.

3. Вибіркове читання. Цей спосіб передбачає певний відбір матеріалу з метою його поглибленого вивчення. Він визначається інтересами і практичними потребами читача. Вдаються до нього за необхідності знайти відповідь на певне запитання.

4. Повторне читання. Зорієнтоване воно на повернення до того матеріалу, що дуже потрібний або не цілком зрозумілий; передбачає ґрунтовне осмислення його.

5. Аналітичне читання, або читання з опрацюванням матеріалу. Цей вид читання передбачає критичний розбір змісту з метою глибокого його вивчення, конспектування найістотнішого.

6. Партитурне (швидкісне) читання. Сутність його полягає в швидкому ознайомленні з книжкою за великої швидкості читання (за 1,5-2 години прочитується до 200-300 сторінок).

7. Змішане читання. Полягає воно в застосуванні різних видів читання залежно від змісту матеріалу, цілей і завдань його вивчення. Яким би способом читання студент не користувався, він повинен виробити для себе систему читання.

4. Науково-дослідна робота здобувачів охоплює два взаємозв'язаних аспекти:

а) навчання здобувачів елементів дослідної діяльності, організації і методики наукової творчості;

б) наукові дослідження, які здійснюють здобувачі під керівництвом професорсько-викладацького складу.

Виконання здобувачами вищої освіти науково-дослідної роботи, спрямоване на:

- формування наукового світогляду, оволодіння науковою термінологією та методами наукових досліджень;
- розвиток навичок аналізу, синтезу, систематизації та узагальнення наукової інформації;
- формування вміння вести самостійну науково-дослідну діяльність.

Виокремлюють такі види науково-дослідної роботи здобувачів освіти:

- 1) навчальна науково-дослідна робота, яка визначена навчальним планом;
- 2) науково-дослідна робота здобувачів, яка здійснюється під керівництвом професорсько-викладацького складу в поза навчальний час.

Навчальна науково-дослідна робота – це вид роботи здобувачів у межах навчального процесу, який є обов’язковим для кожного і охоплює майже всі форми навчальної роботи:

- написання рефератів з конкретної теми;
- виконання практичних, семінарських та самостійних завдань, контрольних робіт, які містять елементи проблемного пошуку;
- виконання нетипових завдань дослідницького характеру під час різних видів практики, індивідуальних завдань;

- розроблення методичних матеріалів з використанням дослідницьких методів (спостереження, анкетування, бесіда, соціометрія тощо);
- підготовку і захист курсових і кваліфікаційних робіт.

Науково-дослідна робота здобувачів поза навчальним процесом є одним з найважливіших засобів формування висококваліфікованого фахівця. Вона має на меті залучення здобувачів освіти до участі в роботі:

- наукових гуртків;
- проблемних груп;
- конкурсі наукових робіт;
- проведення досліджень у межах творчої співпраці кафедр;
- написання статей, тез, доповідей, інших публікацій.

Завдання для самостійної роботи

1. Характеристика видів самостійної роботи здобувача освіти в ЗВО
2. Специфіка роботи студента на лекційних і семінарських заняттях
3. Особливості самостійної роботи студентів з джерелами інформації
4. Характеристика різновидів науково-дослідної роботи у навчальний та позанавчальний час

Рекомендована література

1. Бугра А.В., Коновал О.А. Методика самостійної роботи студентів : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 124 с. // <https://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/>

3481/Бугра%20А.В.,%20Коновал%20О.А.%20Методика%20самог%20йної%20роботи%20студент%20в,%20навч-мет%20пос_бник.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. Методичні рекомендації до практичних занять студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта з освітньої компоненти Вступ до спеціальності: / уклад. Т. С. Гужанова, О. А. Сорочинська. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 60 с.
3. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Лекції зі вступу до спеціальності. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 88 с. http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2887/1/Писоц%20кий_лекции_МАКЕТ.pdf
4. Щербакова К. Вступ до спеціальності. Навчально-методичний посібник. 3-є вид., оновлене, доповнене. Львів : Видавництво «Новий Світ - 2000». 2020. 215 с.

ТЕМА 6. Організація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти

Питання для обговорення

1. Культура навчальної праці студента.
2. Працездатність здобувача вищої освіти.
3. Техніка розумової праці студента.
4. Тайм-менеджмент для студентів ЗВО.

Основні поняття: *культура навчальної праці, наукова організація праці, тайм-менеджмент здобувача вищої освіти, гігієна розумової праці, техніка розумової праці, працездатність здобувача.*

Відповіді на питання

1. Культура навчальної праці - система знань, умінь і навичок здобувача освіти, які дають змогу раціонально організувати навчання, забезпечувати його високу продуктивність.

Для оволодіння культурою навчальної праці студентів доцільно оволодіти такими знаннями та вміннями:

- знання психологічних, анатоμο-фізіологічних властивостей власного організму; гігієнічних вимог щодо організації раціональної навчальної праці; умов збереження розумової працездатності;
- вміння планувати свій навчальний день раціонально, враховуючи режим праці та відпочинку.

Наукова організація праці (НОП) – це організація навчальної діяльності, яка дає максимальні результати роботи при мінімальних витратах. Елементами наукової організації праці є:

- плановість у роботі, детальна підготовка до неї;
- поступовий початок навчальної діяльності;
- дотримання певного режиму,
- чистота і порядок на робочому місці тощо.

Культура навчальної праці здобувачів вищої освіти включає такі складники:

- гігієну розумової праці (знання правил збереження і підвищення розумової працездатності, вміння їх дотримуватись на практиці);
- техніку розумової праці (володіння ефективними прийомами розумової діяльності);
- тайм-менеджмент (вміння планувати навчальну роботу та володіти прийоми економії часу).

Для формування у здобувача вищої освіти культури розумової праці необхідними є такі особистісні якості: пізнавальні (допитливість, самостійність, критичність, вдумливість, виразність та логічність мовлення), психосоціальні (вольові – цілеспрямованість, витримка, наполегливість, організованість, рефлексивність; комунікативні – толерантність під час спілкування, уміння висловлювати власні судження, обґрунтовувати їх тощо).

2. Ефективність оволодіння навчальним матеріалом залежить від працездатності здобувача.

Працездатність здобувача – готовність до виконання певного виду навчальної роботи із високим ступенем напруженості, зі значними інтелектуальними затратами впродовж певного проміжку часу.

Чинники, які впливають на працездатність:

- 1) внутрішні умови (особистісні якості характеру та особливості організму студента – вольові, інтелектуальні здібності, стан здоров'я тощо);
- 2) зовнішні умови (психологічний клімат в групі, дотримання режиму праці і відпочинку, організація робочого місця);
- 3) тайм-менеджмент в організації праці (плановість у роботі, дотримання певного режиму, рівень затрачених зусиль для досягнення результату);
- 4) обсяг розумового навантаження.

Враховуючи зазначені вище чинники, рівень працездатності кожної людини є індивідуальним. Однак, можна виокремити етапи розвитку працездатності, які є загальними та науково обґрунтованими.

Перший етап працездатності вважається підготовчим, коли здобувач освіти налаштовується на навчальну роботу, осмислює матеріал чи завдання.

Другий етап характеризується тим, студент активно залучений до роботи і працездатність досягає максимального рівня.

На третьому етапі рівень працездатності починає дещо знижуватися, оскільки розпочинається фаза втоми.

Четвертий етап – це період найнижчого рівня працездатності, оскільки здобувач освіти відчуває перевтому і не має бажання і сил займатися розумовою діяльністю.

Послідовність цих етапів може повторюватися впродовж дня кілька разів. Після перерви та відпочинку розпочинається перший етап працездатності.

Відповідно для досліджень вчених, найбільш плідними для розумової активності є такі годинні пояси:

- ранковий час 8-15 год. (максимальна працездатність із 10-ї до 13-ї год.);
- після обіду (16-19 год.).

Доведено, що засвоєння навчального матеріалу та рівень розумової активності знижується наприкінці кожного годинного поясу. Відтак, ефективним є запам'ятовування навчального матеріалу в першій половині кожного годинного поясу.

Працездатність здобувача освіти також визначається встановленням взаємозв'язків між попередніми і наступними темами, тому важливим є завчасне повторення вже вивченого матеріалу.

Швидко втомлюються ті здобувачі освіти, хто не виспався або не мав прийому їжі. Відтак, необхідно знати власну норму сну і дотримуватися її, оскільки сон, який

триває на 1 годину менше, ніж потрібно людині, знижує її працездатність на 20 %. Вчені довели, що працівники інтелектуальної сфери потребують більше часу для сну, ніж працівники фізичної. Для визначення власної добової норми сну потрібно впродовж двох тижнів спати стільки, скільки хочеться і спостерігати за тривалістю сну. За нормальних умов тривалість сну людини становитиме її фізіологічну норму з точністю до 15 хв.

Бюджет часу – це правильне планування і розподіл часу, розумне і раціональне його витрачання на різні види робіт та форми діяльності.

Бюджет часу здобувача складається з навчального часу і позанавчального часу. До навчального часу належать аудиторні заняття, самостійна робота, яка відбувається в позааудиторний час. До позанавчального часу здобувачів належить це участь у науковій і громадській роботі, переїзди до місця занять, час на господарсько-побутові потреби, сон, харчування тощо, а також вільний час - це заняття спортом, участь у самодіяльності, відвідування театрів, музеїв, виставок, перегляд телебачення, читання, улюблені заняття тощо).

3. Техніка розумової праці – це стихійно або цілеспрямовано сформоване вміння чітко виконувати певні дії, типові для виду роботи.

У техніці розумової роботи найважливішим навчальним умінням є читання. За даними статистики, зором людина сприймає 90% інформації, із них 70% – за рахунок читання.

Залежно від мети, характеру тексту і часових меж виокремлюють такі способи читання: переглядання, прочитання, вивчення.

Культура читання охоплює не лише техніку самого читання, а й володіння технікою пошуку необхідних літературних джерел - користування бібліотечними каталогами, картотекою, довідково-інформаційними виданнями тощо, уміння працювати з книгою (робити необхідні записи, складати план прочитаного, конспект, формулювати тези тощо).

Робота з книгою передбачає написання:

- бібліографії (чіткий запис даних про книгу, її автора, назву, місце видання і видавництво, рік видання, кількість сторінок, серію тощо);
- анотації (стислий, короткий виклад змісту книги, статті);
- резюме (оцінка всього друкованого тексту або його частин, а також інформація, яка є важливою, оригінальною, новою, знадобиться пізніше);
- цитат (дослівний уривок з іншого твору; вислів, який наводять для підтвердження або заперечення певної думки з дотриманням усіх особливостей чужого висловлювання і посиланням на його джерело);
- тез (стислий виклад основних думок прочитаного, частково - у вигляді цитат);
- планів (найкоротший запис логічної структури тексту із зазначенням опорних пунктів у розгортанні теми, переліком питань, на які в тексті дається відповідь);
- конспектів (короткий письмовий виклад змісту книжки або її частини, статті тощо).

Для полегшення запам'ятовування вчені рекомендують заходи для розвитку пам'яті:

- виконувати спеціальні вправи, які спрямовані на розвиток пам'яті;

- акцентувати увагу на ключових моментах і відсіювати несуттєве;
- намагатися сприймати інформацію за допомогою різних аналізаторів;
- використовувати асоціації для запам'ятовування інформації.

4. *Тайм-менеджмент* (у перекладі з англ.м. - управління часом) - це система прийомів, яка дає змогу людині ефективно організувати діяльність для досягнення визначених цілей.

Вивчення основ тайм-менеджменту дозволяє:

- виробити навички самоорганізації, мотивації, цілепокладання, розстановки пріоритетів, контролю і оцінки особистих показників діяльності;
- освоїти навички володіння методами організації робочого часу та раціонального використання ресурсів;
- сформувані навички самостійної, творчої роботи;
- вдосконалити вміння організувати свою працю.

Планування як складова частина реалізації самоменеджменту означає:

- підготовку до реалізації поставлених цілей;
- упорядкування часу.

Практичний досвід свідчить, що збільшення витрат часу на планування приводить до скорочення часу на виконання і, у кінцевому рахунку, до економії часу в цілому. Орієнтовно, для розробки плану дня потрібно 5-10 хвилин.

1. Основним принципом планування є дотримання співвідношення 60:40. Це означає, що скласти план треба

лише на визначену частину свого робочого часу, як показує досвід, найкраще на 60%.

2. Другий принцип планування – аналіз видів діяльності і витрат часу, листок «денних перешкод».

3. Принцип планування – складання плану дій.
Потрібно:

- перелічити всі майбутні в плановому періоді задачі;
- розділити їх на довго-, середньо- і короткострокові;
- встановити пріоритетність у виконанні справ.

4. Регулярність – системність – послідовність. Цей принцип означає, що потрібно регулярно і систематично працювати, послідовно доводити до завершення розпочату справу.

5. Реалістичне планування – тобто планування такого обсягу робіт, з яким реально можна впоратися.

6. Пристосовність – це значить, що треба виявляти гнучкість, щоб досягнути визначені цілі.

7. Поповнення втрат часу: слід прагнути відразу ж поповнювати втрати часу: наприклад, краще один раз довше попрацювати ввечері, ніж протягом наступного цілого дня наздоганяти втрачене напередодні.

8. Письмова (електронна) форма – обов’язкова.

9. Невиконані завдання переносяться в план наступного періоду.

10. Фіксація результатів замість дій, тобто в планах треба записувати результати і цілі (кінцевий стан), а не просто якісь дії.

Завдання для самостійної роботи

1. Тайм-менеджмент для студентів: історія виникнення та актуальність у сьогоденні.
2. Культура навчальної праці здобувача вищої освіти.
3. Здорове харчування та заняття спортом – як необхідна умова активності студентів.
4. Хронофаги та прокрастинація: визначення, причини виникнення та шляхи подолання.

Рекомендована література

1. Бурка Джейн Б., Юен Ленора М. Прокрастинація. Чому ви вдаєтеся до неї і що можна зробити із цим вже сьогодні. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 380 с.
2. Методичні рекомендації до практичних занять студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта з освітньої компоненти Вступ до спеціальності: / уклад. Т. С. Гужанова, О. А. Сорочинська. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 60 с.
3. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Лекції зі вступу до спеціальності. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 88 с.
http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2887/1/Пісоцький_лекції_МАКЕТ.pdf
4. Сахно О.В., Денисова А.В. Самоменеджмент: навчально-методичний посібник до самостійного вивчення спецкурсу «Тайм-менеджмент» слухачами курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників ПНЗ. Біла Церква: БІНПО УМО, 2017. 146 с.
http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/posibnyky/navchalyni/5_Saxno_Samomenedzhment.pdf

5. Силабус «Вступ до спеціальності» // <https://kttmdiso.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/80/2024/09/s-bus-vstup-do-spetsialnosti-skomorovska2024.pdf>
6. Щербакова К. Вступ до спеціальності. Навчально-методичний посібник. 3-є вид., оновлене, доповнене. Львів : Видавництво «Новий Світ - 2000» . 2020. 215 с.

Змістовий модуль 2. Характеристика професійної діяльності вихователя ЗДО

ТЕМА 7. Виникнення і становлення педагогічної професії

Питання для обговорення

1. Виховання дітей за первісно-общинного ладу.
2. Розвиток педагогічної професії в добу Античності.
3. Специфіка освітньо-виховної роботи в епоху Середньовіччя.
4. Розвиток ідеї дошкільного виховання в епоху Відродження.
5. Дошкільна освіта і виховання у XVIII-XX ст.
6. Розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки.

Основні поняття: *первісно-общинний лад, доба Античності, педагогіка, навчання, виховання, доба Середньовіччя, теоцентризм, церковне виховання, лицарське виховання, доба Відродження, гуманізм, вікова періодизація, дитячий садок.*

Відповіді на питання

1. Виховання як феномен виникло на етапі освоєння людиною знарядь праці. Життя дітей тоді чи не з перших днів було включене у життя дорослих, які намагались передати їм свої навички виживання: використання знарядь праці, добування їжі, захисту від ворогів і хижаків, взаємодії з іншими людьми.

Періоди первіснообщинного ладу:

- Первісне стадо
- Родова община
- Розпад первісного ладу

Період первісного стада (до 200 тис. рр. тому). Організованих форм виховання на цьому етапі не існувало. Діти переймали досвід дорослих шляхом спостереження й наслідування, беручи на рівні з ними участь у полюванні, рибальстві, збиранні плодів, будівництві житла, виготовленні примітивних знарядь праці.

Період родової общини (приблизно 40-7 тис. рр. тому). У родовій общині сім'я ділилася на три вікові групи:

- діти і підлітки, які належали всій первісній общині;
- повноцінні дорослі учасники праці;
- люди похилого віку.

Хлопчики і дівчата до 10-12 років виховувалися разом на половині своїх матерів. В період статевого дозрівання хлопців готують до чоловічих занять, дівчат до жіночих - збирання рослинної їжі, ведення домашнього господарства, догляду за малими дітьми, виготовлення одягу.

Період розпаду общинного ладу (приблизно 7-6 тис. рр. тому) характеризується:

1. Розшаруванням суспільства.
2. Різні ідеали виховання для кожного стану.
3. Відокремленість розумового виховання і фізичної праці.
4. Діти знаті навчалися в «будинках молоді» і звільнялися від фізичної праці.
5. Поява малюнквого письма (піктографії).

2. У рабовласницьку епоху зародилися елементи розподілу виховання на дошкільне і шкільне, що було пов'язане із виникненням перших шкіл – піктографічні школи в Мексиці (племена інків та майя), школи жерців та школи писців в Стародавньому Єгипті (навчання 10 р.), школи у Шумерії

«будинок глиняних табличок» для дітей знаті, навчання тривале і платне, школи в Китаї та Індії.

На ту пору припадає виникнення поняття «педагогіка» (грец. *paídos* – дитя, *ago* – веду, виховую), яке трактувалося як дітоводіння, дітоводство. Одним із перших витлумачив поняття «навчання» і «виховання» давньогрецький філософ Платон (427-347 до н. е.). Виховання Платон вважав могутньою силою, здатною позитивно впливати на душу дитини. Ідеї Платона розвинув його співвітчизник Арістотель (384-322 до н. е.). Арістотелю належить розробка першої вікової періодизації, яка передбачає три вікові періоди – по сім років у кожному: 1) до 7 років (виховання в сім'ї); 2) від 7 до 14 років (виховання в державній школі, вивчення граматики, музики, малювання, гімнастичних вправ); 3) від 14 до 21 року (середня освіта в школах).

За доби Анточності найбільш поширеними були дів виховні системи: *Спартанська* і *Афінська*.

Характерними рисами Спартанської системи освіти є:

- 1) Виховання мало військово-фізичний характер.
- 2) Мета виховання - підготовка стійких загартованих воїнів - майбутніх рабовласників.
- 3) З 7 до 18 р. хлопці навчалися в освітніх закладах – агелах.
- 4) Хлопці брали участь в облавах на рабів.
- 5) Вихованці агел залучалися до публічних випробувань на мужність і витривалість.
- 6) З 18 років – починали нести військову службу.
- 7) Жінок виховували у військовому дусі.

Характерними рисами Афінської системи освіти є:

1. Базувалася на основі бурхливого розквіту культури в Афінах у V-IV ст. до н. е.

2. До семи років - домашнє виховання .
3. З 7 р. до 18 р. – хлопці навчалися в школах (читання, письмо, рахунок, біг, плавання, метання списа, боротьба). Навчання платне.
4. Дівчата виховувалися вдома (читання, рукоділля, гра на музичних інструментах).
5. З 18-20 рр. – військово-фізичне виховання.

3. Середньовіччя як культурно-історична епоха прийшла на зміну античній цивілізації. Під впливом цієї світоглядної традиції перебувало навчання, яке зводилося до читання і запам'ятовування біблійних текстів, прищеплення дітям основних засад християнської поведінки. Усе це культивувало у світогляді теоцентризм – принцип, згідно з яким Бог проголошується началом і центром Всесвіту.

Виховні системи в Західній Європі 4-16 століття:

- Церковне виховання
- Лицарське виховання
- Бюргерське виховання
- Університетське виховання
- Стихійне виховання

Церковне виховання ґрунтувалося на засадах християнства і реалізовувалося у парафіяльних, монастирських та соборних школах.

Система лицарського виховання – це система виховання дітей феодалів (землевласників). До 7 р. – виховувалися вдома. З 7-21 рр. – фізичне та військове виховання. Лицарі мали опанувати «7 лицарських добродесностей» (верхова їзда, полювання, стрільба з лука, кидання списа, гра в шахи, вміння складати вірші, співати й грати на музичних інструментах).

Бюргерське виховання – це виховання дітей купців та ремісників, яке здійснювалося в гільдійських та ремісничих школах. Дітей вчили читати, писати, рахувати, основ релігії.

Освіта жінок здійснювалася в монастирях, де вони вчилися читати, писати, поводитися в товаристві, вести домашнє господарство.

Стихійне виховання реалізовувалася в сім'ях незаможних верств населення.

Перші університети було відкрито в Болонї (1158), Оксфордї (1168), Кембриджї (1209), Парижї (1253), Празї (1348), Краковї (1364). Зазвичай, в античних університетах були такі факультети: артистичний, богословський, юридичний, медичний.

4. У період Відродження заявили про себе принципово нові тенденції у розвитку педагогічної думки, багато з них торкалися проблем виховання дитини, починаючи з раннього віку. *Основна ідея доби Відродження – гуманізм.*

Система освіти за доби Відродження

- Державні та приватні школи для хлопців та дівчат.
- Латинські школи підвищеного типу (колегіуми, гімназії).
- Університети.

Один із перших виразників ідей гуманізму у педагогіці італійський педагог Вітторіно де Фельтре (1378-1446), названий «першим учителем нового типу», організував школу, що, вважалася «будинком радості». У ній панував дух гуманізму, гармонійно поєднувалися заняття з вивчення класичних мов, математики, фізичного виховання.

5. Розвиток капіталізму наприкінці XVIII – на початку IX ст. спричинив загострення соціальних протиріч, спроби

осмислення яких прислужилися формуванню різноманітних теорій соціального розвитку.

Проблемами суспільного виховання дітей займався англійський фабрикант, соціаліст-утопіст Роберт Оуен (1771-1858). У Нью-Ланарку він організував Інститут виховання характеру, який об'єднував ясла для дітей від 1 до 3 років, дошкільний заклад для 4-6-літніх дітей, початкову школу, вечірню школу для підлітків, лекції для дорослих та майданчики для ігор. Саме ясла та дошкільний заклад, у якому виховувалося майже 300 дітей, на думку Оуена, призначені для формування досконалих людей завдяки правильному вихованню. Зусилля педагогів він орієнтував на виховання у дітей чесності, ввічливості, гуманних якостей та суспільно спрямованих інтересів.

Багато однодумців знайшов у цей час німецький педагог Фрідріх-Вільгельм Фребель (1782-1852). Вважаючи надзвичайно важливими етапами розвитку дитини немовлячий та дошкільний вік, Фребель обґрунтував необхідність взаємодії сімейного та дошкільного виховання і роль дитячого садка як продовжувача лінії виховання дитини в сім'ї, яке має оберігати, творити особистість. У 1840 р. в Бад-Бланкенбурзі (Тюрингія) Ф. Фребель відкрив заклад для ігор і занять дітей дошкільного віку – *дитячий садок*. Для роботи в садках залучалися лише жінки, тому в 1850 р. відкрив заклад для підготовки виховательок – «садівниць».

6. У Київській Русі, яка разом із прийняттям християнства прилучилася до слов'янської писемності, значна увага приділялася освіті, книжництву, культурному розвитку народу.

Традиції шкільної освіти Київської Русі

1. Розвитком освіти займалася не тільки церква, а й князівська влада
2. Навчання в школах проводилося рідною мовою.
3. Була поширена самоосвіта
4. Школи були доступні для широких верств населення
5. Школи в Київській Русі були доступні для дівчат.
6. Школи були більш демократичними, дисципліна більш м'яка.

Типи шкіл за часів Київської Русі

Школи «книжного вчення» - такі школи були державними навчальними закладами підвищеного типу і утримувалися за рахунок князівської казни.

Монастирські школи - відкриваючись при монастирях, були призначені для навчання новоприйнятих ченців.

Школи грамоти відкривалися переважно у містах при церквах для навчання дітей бояр, посадників, купців, лихварів, заможних ремісників.

Кормильство - форма домашнього виховання дітей феодалів.

Жіночі школи відкривалися для виховання дівчат із знатних родин. Перше в Європі жіноче училище було відкрите онукою Ярослава Мудрого Анною Всеволодівною у 1086 р. при Андріївському монастирі. У ньому дівчат навчали грамоті та швейній справі. Про політику держави у цій сфері свідчать старання князя київського Ярослава Мудрого (1019-1054), який зібрав унікальну бібліотеку.

В Україні у XVI-XVII ст. розвивалися братські школи, діяльність яких розгорталася під опікою церковних братств. Першою братською школою підвищеного типу в Україні стала *Львівська братська школа 1586 р.* Подібні школи відкрилися в

містах Києві, Луцьку, Перемишлі, Рогатині, Замості, Вінниці, Кам'янець-Подільському, Кременці. У братських школах установлювалася класно-урочна система навчання, навчальний рік розпочинався з 1 вересня, вводилися канікули, екзамени.

Перші навчальні заклади вищого типу Острозька академія та Києво-Могилянська академія. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (або «тримовний лицей»), відкрита князем Костянтином Острозьким у 1576 році. Значними подіями педагогічного життя були видання Іваном Федоровим (прибл. 1510-1583) в Острозі першого друкованого букваря. Києво-Могилянська академія (1632 р.) була створена на основі Київської братської школи і передбачала термін навчання 12 років.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. набули подальшого розвитку і конкретного використання на практиці в дошкільних установах теоретичні напрацювання гуманістичної педагогіки. Насамперед було реформовано та оновлено запропоновану Ф. Фребелем систему дитячого садка.

У Києві було засновано Фребелівський інститут з ініціативи голови Київського Фребелівського товариства, доктора медицини, психолога, педагога, дослідника основних етапів нервово-психічного розвитку дитини Івана Сікорського (1842-1919).

Особливо популярним серед української інтелігенції був дитячий садок, відкритий на початку 70-х років XIX ст. сестрами Марією і Софією Ліндфорс (Русовою), в якому вперше було втілено ідеї національного дошкільного виховання.

С. Ф. Русова:

- є автором монографій «Дошкільне виховання» (1918), «Теорія і практика дошкільного виховання» (1924), «Теорія педагогіки на основі психології» (1924);
- відкрила першу в Чернігові громадську бібліотеку.

- вважала, що має бути єдність родинного і суспільного виховання; умови в дитячих садках мають наближатися до домашніх; у дітей необхідно розвивати прагнення до самоосвіти; при вихованні необхідно враховувати індивідуальні особливості дітей; національне виховання формує цілісну особистість.

Завдання для самостійної роботи

1. Перші заклади дошкільної освіти в Україні
2. Софія Русова – організаторка дошкільної освіти в Україні
3. Дитячий садок Фрідріха Фребеля
4. Ідеї дошкільного виховання в педагогічній спадщині Я.А.Коменського

Рекомендована література

1. Задорожна-Княгиницька Л. В. Історія педагогіки : навчальний посібник для студентів ЗВО. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 364 с.
https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2111/1/np_istoria_pedagogiky.pdf
2. Педагогіка українського дошкілля: у 3-х ч. : навчальний посібник для студентів вузів/ Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста. Ч.1.
3. Салига Н. Історія дошкільної педагогіки : навчально-методичний посібник до курсу. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. 134 с.
<https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/01/istoriia-doshkilnoi-pedahohiky.pdf>
4. Тексти лекцій навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» для спеціальності «Дошкільна освіта» всіх

форм навчання/ авт.-упоряд. Н. М. Салига. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника, 2016. 128 с.
<http://194.44.152.155/elib/local/pv/2258.pdf>

5. Улюкаєва І. Г. Історія дошкільної педагогіки : підручник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 424 с.

ТЕМА 8. Особистісні та професійні вимоги до вихователя ЗДО. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»

Питання для обговорення

1. Педагогічна діяльність: характеристика, функції, стилі.
2. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021).
3. Особистісні якості в професійній діяльності вихователя.
4. Професійний імідж вихователя ЗДО.

***Основні поняття:** педагогічна діяльність, гуманістичний, колективний та творчий характер педагогічної діяльності, функції педагогічної діяльності, Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти», трудові функції вихователя ЗДО, імідж вихователя*

Відповіді на питання

1. Педагогічна діяльність – це вид діяльності, змістом якого є навчання, виховання, освіта і розвиток підростаючого покоління.

Особливостями педагогічної професії є те, що вона має гуманістичний, колективний і творчий характер.

Гуманістичний характер педагогічної професії характеризується гуманним та людяним ставленням до вихованців, дитино центризмом та повагою до особистості дошкільника.

Колективний характер педагогічної професії полягає в тому, що педагог спілкується та взаємодіє з вихованцями, їхніми батьками, педагогічним колективом. Вплив на формування особистості дитини також є колективним, оскільки вкрай важко визначити внесок кожного педагога в становлення особистості дошкільника.

Творчий характер педагогічної професії визначається творчим підходом вихователя до реалізації освітніх завдань, використанням новаторських форм і методів роботи, ефективним виконанням своїх трудових функцій.

За класифікацією Н. Кузьміної педагог виконує такі функції: конструктивної, комунікативної, організаторської та гностичної.

Конструктивна функція – це планування освітнього процесу, складання перспективного, поточного планів, календарно-тематичного планування.

Комунікативна функція передбачає встановлення взаємовідносин: а) з окремими дітьми, малими групами і дитячим колективом; б) з батьками дітей; в) з окремими педагогами і зі всім шкільним колективом.

Організаторська функція полягає в реалізації заздалегідь укладених планів роботи педагога

Гностична функція спрямована на: а) вивчення окремих дітей; б) визначення ефективних методів навчання і виховання дошкільників; в) аналіз власного досвіду і досвіду інших педагогів, узагальнення його і перенесення ефективних форм,

методів і прийомів у практику своєї роботи; г) самоосвіта та професійний розвиток педагога.

Стиль педагогічної діяльності – стійка індивідуально специфічна система психологічних засобів, прийомів, навичок, методів і способів здійснення педагогічної діяльності. На формування стилю педагогічної діяльності вихователя ЗДО впливають індивідуально-психологічні особливості педагога, вікові та індивідуальні риси вихованців.

У сучасних дослідженнях виокремлюють такі стилі діяльності: демократичний, авторитарний та ліберальний. Зазвичай педагогічна діяльність характеризується поєднанням кількох стилів, з-поміж яких один домінує.

– *демократичний стиль* характеризується тим, що педагог ставиться до вихованців як до рівноправних учасників освітнього процесу, прислухається до думки дошкільників, враховує їх індивідуальні риси та особливості. Для реалізації освітнього впливу педагог використовує доручення, прохання, ігрові прийоми, поради, а також намагається зацікавити та вмотивувати дітей до виконання різних завдань, а не залякати чи насварити, домагаючись тиші. Також педагог заохочує дітей до висловлювання власної думки та самостійних суджень. Такі вихователі багато працюють над собою, своїми психологічними вміннями. їх характеризує висока професійна стійкість, задоволеність своєю професією;

– *авторитарний стиль* притаманний вихователям, які вважають, що дитина є не рівноправним партнером, а об'єктом виховного впливу. Педагоги, в яких домінує авторитарний стиль педагогічної діяльності, значну увагу приділяють жорсткому контролю за поведінкою дітей, за виконанням завдань, прибиранням іграшок після гри тощо. Вони не обґрунтовують своїх дій перед вихованцями, а для спонукання дітей до дії

використовують наказ, вимогу, повчання. Наслідком такого авторитарного впливу є те, що діти втрачають ініціативу, стають пасивними, їхня самооцінка знижується, зникає бажання відвідувати ЗДО та взаємодіяти з педагогом.

– *ліберальний стиль* – вихователь із таким стилем роботи уникає ситуацій прийняття рішень, передає ініціативу вихованцям і колегам. Організацію діяльності дошкільників здійснює безсистемно, йому властиві нерішучість, вагання, пасивність.

2. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» був ухвалений 19 жовтня 2021 р.

У Стандарті зазначено, що професія вихователя пов'язана з підвищеним рівнем психофізіологічного та емоційного навантаження. Професійна діяльність вихователя здійснюється відповідно до трудового договору та/або посадової інструкції. Вихователь ЗДО підпорядковується безпосередньо директору ЗДО або керівнику структурного підрозділу (у разі його наявності).

Умови допуску для роботи за професією:

- Вища або фахова передвища освіта за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта».
- Наявність довідки про проходження попереднього психіатричного огляду.
- Наявність особистої медичної книжки, проходження систематичних медичних оглядів.
- Моральні якості, які дозволяють виконувати обов'язки вихователя.
- Проходження інструктажу з техніки безпеки та охорони праці.

Перелік трудових функцій та компетентностей вихователя ЗДО відповідно до професійного стандарту.

Трудові функції вихователя ЗДО

1. Організація, забезпечення та реалізація освітнього процесу.
2. Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу.
3. Участь у створенні, підтримці та розвитку здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища.
4. Професійний розвиток та самовдосконалення.

№	Трудові функції	Професійні компетентності
1.	Організація, забезпечення та реалізація освітнього процесу.	<p><i>Прогностична</i> – здатність планувати освітній процес, здатність до документування професійної діяльності.</p> <p><i>Організаційна</i> – здатність обирати ефективні форми, методи і засоби освітнього процесу; організувати ігрову діяльність.</p> <p><i>Оцінювально-аналітична</i> – здатність інтерпретувати результати моніторингу якості освітньої діяльності.</p> <p><i>Предметно-методична</i> – здатність формувати у здобувачів вищої освіти ключові компетентності відповідно до державного стандарту.</p>
2.	Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу	<p><i>Здоров'язбережувальна компетентність</i> – здатність організувати фізично і психологічно безпечне середовище.</p> <p><i>Проектувальна компетентність</i> – здатність організувати та проектувати освітні</p>

		осередки за принципом універсального дизайну.
3.	Участь у створенні, підтримці та розвитку здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища	<p><i>Психо-емоційна компетентність</i> – здатність до самоконтролю, саморегуляції та толерантної взаємодії, адаптивність і стресостійкість.</p> <p><i>Педагогічне партнерство</i> – здатність до командної взаємодії, здатність до ефективної співпраці та комунікації в професійній діяльності.</p> <p><i>Морально-етична компетентність</i> – здатність враховувати, культурні, релігій, соціальні та мовні особливості дитини під час освітнього процесу.</p>
4.	Професійний розвиток та самовдосконалення	<p><i>Здатність до навчання впродовж життя</i> – здатність до саморефлексії та само оцінювання; здатність планувати та реалізовувати власний професійний розвиток.</p> <p><i>Інформаційно-комунікаційна компетентність</i> – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі; здатність ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології та електронні освітні ресурси в професійній діяльності.</p>

Матеріал взято з Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

3. Професійно-особистісні якості вихователя можна об'єднати у такі основні взаємопов'язані комплекси:

а) *громадянські якості*. До них належать: широкий світогляд, принциповість і стійкість переконань, громадянська активність, цілеспрямованість, відповідальність, патріотизм, гуманізм, оптимізм; віра в людей, у свої сили і можливості; працелюбність; потреба в постійній самоосвіті і готовність до неї тощо;

б) *якості, зумовлені специфікою професії вихователя ЗДО*. Ідеться про професійно значущі особистісні якості, що характеризують інтелектуальний, емоційно-вольовий аспекти особистості, істотно впливають на результат професійної діяльності і визначають індивідуальний стиль діяльності. Це насамперед любов до дітей; чесність, справедливість, об'єктивність; твердість характеру, відповідальність, витримка, терпіння і самовладання; вимогливість; чуйність; адекватність сприйняття дитини та уважність до неї, тактовність, толерантність; організаторські здібності, вміння працювати з дитячим колективом, творчий склад мислення, педагогічна інтуїція, педагогічна спостережливість; висока культура мовлення (фонетична чіткість, емоційність, експресія, виразність, змістовність мовлення); комунікативність, фізичне і психічне здоров'я; професійна працездатність; швидкість орієнтації у складних педагогічних ситуаціях тощо;

в) *спеціальні знання, уміння та навички з предмета*. Особистісні якості у педагогічній діяльності невіддільні від професійних, тобто тих, яких набувають у процесі засвоєння знань, умінь, способів мислення, методів діяльності; володіння предметом і методикою його викладання; психологічна підготовка; володіння технологіями навчання і виховання; педагогічний такт; педагогічна техніка, уміння спілкуватися тощо.

Професійно недопустимими є такі якості: грубість, безвідповідальність, безпринципність, некомпетентність у питаннях виховання і навчання, обмеженість світогляду, низька морально-духовна культура, мстивість, неврівноваженість, некомунікабельність.

Професіограма – ідеальний портрет педагога, зразок, еталон, у якому представлені якості особистості, якими він має володіти, а також знання, уміння, навички, необхідні для виконання педагогічних функцій.

Професіограма вихователя ЗДО – це описова модель діяльності вихователя ЗДО, яка включає: основні виробничі функції та типові задачі діяльності педагога; професійні знання; професійні уміння; основні вимоги до особистості педагога. Професіограма дає повну кваліфікаційну характеристику педагога з погляду вимог до його знань, умінь, навичок, особистості, здібностей, психофізіологічних можливостей і рівня підготовки.

4. Імідж – це цілеспрямовано сформований образ, багатозначне послання, яке адресоване різним його споживачам, взаємозбагачувальний діалог, багатоманітний, типажний або особистісний. Критерієм гідного іміджу є гармонійність. Важливим показником вдалого іміджу є максимальний прояв в образі індивідуальності.

Найбільш важливими елементами побудови педагогічного іміджу є наступні:

1. Створення іміджу є доповненням, а не заміною педагогічної діяльності.

2. Педагогічний імідж доцільно формувати задовго до початку педагогічної діяльності.

3. В основі комунікації педагога має бути простота мовлення, а проблеми, що розглядаються повинні бути актуальними.

4. Обов'язково необхідні експерти зі сторони.

Основні складові іміджу вихователя:

- візуальна привабливість;
- вербальна поведінка;
- невербальне поведінка;
- манери, етикет;
- чарівність.

Зовнішній вигляд відіграє важливе значення у формуванні педагогічного іміджу вихователя ЗДО. Доречність, зручність та охайність образу педагога є прикладом для дітей того, як потрібно одягатися і виглядати. Уміння вихователя створити візуально привабливий образ сприяє позитивному сприйняттю з боку вихованців та їх батьків. Також слід звернути увагу на зручність одягу, оскільки специфіка роботи вихователя ЗДО передбачає велику рухливість та активність при взаємодії з дошкільниками.

Вербальна поведінка охоплює культуру мовлення, вміння зрозуміло і чітко сформулювати думку, багатство, образність та чистоту мовлення. Зазвичай, діти наслідують те, що говорять дорослі. Відтак, педагогу важливо слідкувати за правильністю вимови, багатством мовлення і, водночас, доступністю для розуміння дітьми, лаконічністю тощо. Тембр та гучність голосу також значною мірою позначаються на ефективності спілкування. При спілкуванні з вихованцями педагогу варто використовувати жарти, які позитивно впливають на розвиток комунікації з дошкільниками.

Невербальна поведінка охоплює міміку, жести та позу тіла (постава, положення рук, ніг) під час спілкування. За дослідженнями вчених саме невербальна поведінка несе більше інформації про те що говорить людина, ніж її слова. Прямая постава формує враження про впевненість людини і її самодостатність. Усміхнене обличчя викликає довіру та налаштовує на позитивну комунікативну взаємодію. Помірна рухова активність рук свідчить про включеність людини в обговорення теми бесіди, тоді як надмірні рухи рук можуть викликати негативні емоції у співбесідника.

Манери та етикет – є важливою складовою іміджу вихователя, оскільки діти, значною мірою, наслідують його поведінку. Етикет – це сукупність етичних та поведінкових норм, дотримання яких є необхідним у суспільстві. У ЗДО дітей навчають ввічливим слова («Добрий день», «До побачення», «Дякую», «Будь ласка» тощо), користуватися столовими приборами та серветками під час вживання їжі, з повагою ставитися до людей старшого віку тощо. В даному випадку визначальна роль належить сім'ї вихованця та педагогу.

Чарівність або харизма – це та якість, яка доповнює образ педагога, надаючи йому витонченості, позитиву, привабливості. Діти завжди «тягнуться» до харизматичних, позитивно налаштованих та цікавих вихователів, які люблять дітей і самовіддано працюють для них.

Умови формування професійного іміджу педагога (за З.Тимошенко):

- сформованість мотиваційного компоненту професійної компетентності майбутнього фахівця;
- відповідність змісту освітнього процесу задачам формування професійного іміджу педагога;

- дотримання принципу системності в процесі формування та корекції професійного іміджу фахівців;
- активність педагога в процесі формування власного іміджу, оволодіння навичками самопізнання, самовдосконалення, самоіміджування та проектування ефективного іміджу.

Завдання для самостійної роботи

1. Особливості, функції та види педагогічної діяльності
2. Трудові функції вихователя ЗДО відповідно до Професійного стандарту
3. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»
4. Імідж вихователя ЗДО

Рекомендована література

1. Закон України «Про дошкільну освіту» (2024) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
2. Основи педагогічної майстерності (для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта) : навч.-метод. посібник / упоряд. Наталія Мачинська, Анна Федорович, Наталія Яремчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 286 с. <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/Osnovy-ped-maysternosti-Navch.-posibnyk.pdf2020.pdf>
3. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Лекції зі вступу до спеціальності. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С.35-51. <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2887/1/%D0%9F%D0%B8%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1>

[%86%D0%B8%D0%B8 %D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf](#)

4. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

ТЕМА 9. Нормативно-правова база роботи вихователя ЗДО

Питання для обговорення

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (2021). Комплексні та парціальні програми для ЗДО.
2. Санітарний регламент для ДНЗ (2016).
3. Наказ «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину в ДНЗ» (2015).
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації діяльності інклюзивних груп у ДНЗ (2015).
5. Документація вихователя ЗДО.

***Основні поняття:** Державний стандарт дошкільної, освітня програма, інклюзивна група, діти з особливими освітніми потребами, санітарно-епідеміологічні вимоги до ЗДО.*

Відповіді на питання

1. Базовий компонент дошкільної освіти - це державний стандарт, що визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6 (7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти.

Мета Державного стандарту - збереження самоцінності дошкільного дитинства, визначення особливостей та вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку, забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою.

Базовий компонент дошкільної освіти розробляється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, затверджується в установленому порядку і переглядається не менше одного разу на 10 років.

Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини: емоційно-ціннісного ставлення; сформованості знань; здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності.

Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини (рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо-екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) та інші мають продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя.

Компетентності, що сформовані у дитини в різних видах діяльності за *освітніми напрямками* інваріантного складника Державного стандарту:

«Особистість дитини»,

«Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»,

«Дитина в природному довкіллі»,
«Гра дитини»,
«Дитина в соціумі»,
«Мовлення дитини»,
«Дитина у світі мистецтва»

створюють базу для збагачення та поглиблення змісту освіти на наступних рівнях освіти у початковій та середній школі.

Варіативний складник Стандарту не є вичерпним і може бути доповнений додатковими освітніми напрямами та змістом через збагачення досвіду дитини іншими видами діяльності відповідно до пріоритетного спрямування роботи закладу дошкільної освіти, індивідуальних інтересів і потреб дітей, запитів і побажань батьків вихованців, відповідних умов розвивального середовища.

Освітні напрями варіативного складника: «Особистість дитини. Спортивні ігри», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота», «Мовлення дитини. Основи грамоти», «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність», «Дитина у світі мистецтва. Хореографія».

Освітня програма - документ, що містить комплекс освітніх компонентів за всіма освітніми напрямами державного стандарту, реалізація яких має забезпечити досягнення вихованцями визначених цією програмою очікуваних результатів навчання і компетентностей.

Комплексна програма - документ, що містить комплекс освітніх компонентів у межах напрямів державного стандарту.

Парціальна програма - документ, що містить комплекс освітніх компонентів у межах одного або декількох освітніх напрямів державного стандарту, реалізація яких має забезпечити досягнення вихованцями визначених такою програмою очікуваних результатів навчання і компетентностей.

Педагогічні колективи дошкільних закладів повноважні самостійно визначати, які з чинних комплексних програм обрати для якісної реалізації базового змісту дошкільної освіти. Вибір може робити не лише колектив, а й особисто кожен педагог.

Перелік комплексних освітніх програм для ЗДО: «Впевнений старт», «Дитина», «Освіта і піклування», «Світ дитинства», «Соняшник», «Стежинки у Всесвіт», «Українське дошкілля», «Я у світі».

Заклад дошкільної освіти може використовувати в освітньому процесі одну або декілька парціальних програм, що реалізуються на одному або двох базових етапах дошкільної освіти та/або для окремих вікових груп вихованців, зокрема для дітей старшого дошкільного віку, різних груп вихованців тощо.

Перелік парціальних програм: «Зерно любові». Програма духовно-морального виховання дітей (О.Шиян), «Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма патріотичного виховання дітей дошкільного віку (О.Каплуновська), Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом» (Т. Піроженко, О. Хартман).

Матеріал взято з Державного стандарту дошкільної освіти
https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Санітарний регламент визначає усіх форм власності (створених у тому числі в житлових та нежитлових приміщеннях), виконання яких дозволяє створити нешкідливі умови розвитку, виховання, навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я дітей.

Для озеленення території дошкільних навчальних закладів забороняється використовувати дерева, кущі, рослини з

колючками (біла акація, глід, шипшина тощо), отруйними плодами та рослини.

Пісочниці на групових майданчиках повинні бути огорожені бортиками. На ніч пісочниці необхідно закривати. Заміна піску проводиться не рідше одного разу на рік. Щоденно перед грою пісок перемішується і злегка зволожується, перекопується. У міру забруднення пісок замінюється на чистий.

У ЗДО можливе обладнання ділянки для рослин, зокрема овочевих і плодово-ягідних культур. Застосування пестицидів та агрохімікатів у дошкільних навчальних закладах, у тому числі на земельній ділянці, забороняється.

Територія підлягає прибиранню 2 рази на день, у тому числі вранці за 1-2 години до приходу дітей, та у разі забруднення (за умови відсутності дітей на ігрових майданчиках). Влітку прибирання необхідно супроводжувати поливом зі шланга (2 рази на день) і миттям підлоги тіньових навісів. Восени проводиться очищення території від листя, сухої трави, взимку - від снігу та криги.

У будівлі дошкільного ЗДО та на території земельної ділянки необхідно дотримуватися принципів раціонального розміщення приміщень, максимально уникаючи контакту між різними групами та адміністративно-господарськими приміщеннями.

Групові осередки для дітей раннього віку доцільно розташовувати на першому поверсі та забезпечувати окремими входами.

У туалетних приміщеннях недоцільно улаштовувати сходинок, пороги або будь-які перепади рівнів підлоги. Бажана наявність окремих туалетних приміщень для хлопчиків та дівчат.

Підлога у приміщеннях групових осередків повинна мати вологостійкість, низьку теплопровідність, стійкість до мийних і

дезінфекційних засобів та бути неслизькою. Допускається влаштування безпечних систем підігріву.

Основні приміщення ЗДО (групові осередки, медичні кабінети, приймально-карантинні відділення, зали для музичних та фізкультурних занять, кабінети для роботи з комп'ютерами та технічними засобами навчання тощо) повинні мати природне освітлення.

Для захисту від прямих променів сонця, запобігання перегріванню приміщень, у яких перебувають діти, необхідно передбачати жалюзі, штори або інші види захисту.

Мити вікна необхідно регулярно, не рідше 3 разів на рік та у разі забруднення. Вікна не дозволяється затіняти кімнатними рослинами, що в'ються, а також рослинами великих розмірів.

Температура гарячої води, що подається до приміщень дошкільних навчальних закладів, повинна бути не нижче 37°C та не вище 60°C.

Організація питного режиму повинна сприяти оптимальному задоволенню потреб дітей у безпечній та якісній воді. Кожна дитина за потреби повинна отримати кип'ячену або фасовану воду в індивідуальній чашці.

Оптимальною температурою у групових осередках ЗДО є +19-23°C. У залах для занять музикою та фізичною культурою +18-19 С. У теплих переходах - не менше +15°C.

Кімнатні термометри мають бути розміщені на внутрішній поверхні кожного приміщення, де перебувають діти, на рівні 0,8-1,2 м від підлоги залежно від зросту дітей.

Тривалість провітрювання залежить від температури зовнішнього повітря, напрямку вітру та ефективності роботи опалювальної системи. Наскрізне провітрювання має проводитися кожні 1,5-2 години з тривалістю не менше 10

хвилин. У спальнях наскрізне провітрювання здійснюється до та після сну дітей.

У холодну пору року провітрювання повинно бути закінчене не пізніше ніж за 30 хвилин до приходу дітей із занять або з прогулянки і за 30 хвилин до сну.

Прогулянки на відкритому повітрі повинні проводитися не рідше 2 разів на день. Оптимальний час перебування на відкритому повітрі - 3,5-4 години на день з достатньою руховою активністю. Основними причинами скорочення тривалості перебування на свіжому повітрі є погіршення самопочуття, порушення стану здоров'я дітей, ускладнення метеоумов.

Прогулянки на вулиці дозволяється проводити при температурі повітря не нижче -16 °С.

Влітку під час прогулянок діти повинні мати головні убори. Для запобігання перегріванню на сонці частину прогулянки необхідно проводити в тіні дерев і під тіншовими навісами.

Матеріал взято з Санітарного регламенту для ЗДО
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>

3. Наказ «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину в ДНЗ» було затверджено 20.04.2015.

Для дітей віком від 1 до 3 років проводяться заняття тривалістю до 10 хвилин.

Тривалість одного заняття:

у молодшій групі - не більше 15 хвилин;

у середній - 20 хвилин;

у старшій - 25 хвилин.

Максимально допустима кількість занять у першій половині дня в молодшій та середній групах не перевищує двох, у старшій - трьох організованих навчальних занять. У

різновікових групах тривалість навчальних занять необхідно диференціювати, орієнтуючись на вік кожної дитини.

У середині та наприкінці занять, що потребують високого інтелектуального напруження чи статичної пози дітей, необхідно проводити фізкультурні хвилинки.

Тривалість перерв між заняттями має становити не менше 10 хвилин.

Заняття, які потребують підвищеної пізнавальної активності, необхідно проводити переважно в першу половину дня та у дні з високою працездатністю (вівторок, середа). Рекомендується поєднувати та чергувати їх із заняттями з музичного виховання та фізкультури.

Тривалість інтегрованого заняття може дещо збільшуватись за рахунок постійної зміни різних видів дитячої діяльності (на 5, 10, 15 хвилин відповідно в молодшій, середній, старшій групах), проте інтегроване заняття може замінити всі інші, крім занять з фізичної культури й музичного виховання. Тобто щодня можна проводити одне інтегроване заняття, закріплюючи набуті дітьми знання і вміння в різних видах дитячої діяльності протягом дня.

Не дозволено вимагати від дітей виконання домашніх завдань.

Після денного сну діти можуть відвідувати гуртки. Тривалість проведення гурткової роботи - 15-25 хвилин залежно від віку дітей.

Недопустимо проводити заняття в гуртках за рахунок часу, відведеного на прогулянку та денний сон.

Фізичне виховання дітей у ЗДО має складатися з: ранкової гімнастики; занять фізичною культурою; рухливих ігор та ігор спортивного характеру; загартування; фізкультурних хвилинок

під час занять, фізкультурних пауз між заняттями; фізкультурних комплексів під час денної прогулянки.

Визначаючи обсяг рухової активності дітей, необхідно враховувати стан їхнього здоров'я та психофізіологічні особливості.

Організоване навчання у формі фізкультурних занять слід проводити з дворічного віку. Тривалість занять для дітей у віці:

від 2 до 3 років - 15 хвилин;

від 3 до 4 років - 20-25 хвилин;

від 5 до 6(7) років - 25-30 хвилин.

Фізкультурні заняття для дітей дошкільного віку проводять не менше трьох разів на тиждень. Форма та місце проведення занять визначаються педагогом залежно від поставленої мети, сезону, погодних умов та інших факторів.

Матеріали взято з Наказу «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину в ДНЗ»

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-15#Text>

4. Відповідно до Інструктивно-методичних рекомендацій щодо організації діяльності інклюзивних груп у ДНЗ (2015) обґрунтовано рекомендації створення інклюзивних груп.

Діти з особливими освітніми потребами, що зумовлені порушеннями інтелектуального розвитку та/або сенсорними та фізичними порушеннями, мають право на першочергове зарахування до закладів дошкільної освіти.

Зарахування дітей до інклюзивних груп здійснюється директором закладу дошкільної освіти на підставі:

- заяви батьків (осіб, які їх замінюють);
- копії свідоцтва про народження дитини;

- медичної довідки лікаря-педіатра або сімейного лікаря закладу охорони здоров'я, в якому спостерігається дитина, із зазначенням того, що вона здорова і може відвідувати заклад дошкільної освіти.

Для дітей з особливими освітніми потребами додатково подається висновок інклюзивно-ресурсного центру (далі - ІРЦ) про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини.

Для забезпечення ефективності освітнього процесу в інклюзивні групи зараховується не більше 3 дітей з особливими освітніми потребами.

Освітній процес в інклюзивних групах дітей з особливими освітніми потребами здійснюється відповідно до Базового компонента дошкільної освіти за окремими програмами, затвердженими в установленому порядку МОН, та методиками з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності та рекомендацій ІРЦ.

Особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу забезпечує асистент вихователя, посада якого вводиться з розрахунку одна штатна одиниця на одну інклюзивну групу.

Основною функцією асистента вихователя є співпраця з вихователем інклюзивної групи, надання допомоги під час здійснення освітнього процесу, адаптація навчальних матеріалів з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення їх індивідуального супроводу.

До функцій асистента вихователя як учасника команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами також належить:

- спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб;

- участь в організації освітнього процесу дитини з особливими освітніми потребами;
- участь у розробці індивідуальної програми розвитку;
- участь у підготовці індивідуального освітнього плану;
- адаптація освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей та з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини з ООП;
- підготовка інформації для учасників засідання Команди супроводу за результатами спостереження за дитиною щодо її індивідуальних особливостей, інтересів та потреб;
- надання інформації батькам, педагогічним працівникам щодо особливостей розвитку дитини з ООП.

Матеріали взято з Інструктивно-методичних рекомендацій щодо організації діяльності інклюзивних груп у ДНЗ (2015) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-691729-18#Text>

5. Обов'язкові документи, за формування і зберігання яких відповідає вихователь ЗДО:

- 1) План роботи вихователя
- 2) Журнал обліку щоденного відвідування дітьми групи
- 3) Книга відомостей про дітей та їхніх батьків
- 4) Листок здоров'я
- 5) Картотека дидактичних ігор, методичних розробок (конспекти різних видів роботи з дітьми)

Перспективний план вихователь складає на весь рік, планує усі форми роботи з дітьми та їх батьками.

План на місяць передбачає деталізацію щомісячної роботи вихователя ЗДО.

Журнал обліку щоденного відвідування дітьми групи допомагає забезпечити харчування дітей і проведення занять

(роздатковий) матеріал. Допомагає відстежити захворюваність дітей.

Книга відомостей про дітей та їхніх батьків містить таку інформацію:

- Прізвище та ім'я дитини.
- Дата народження.
- Адреса.
- ППП батьків, бабусь і дідусів.
- Місце роботи батьків, їх телефони.
- Соціальний статус сім'ї.
- Листок здоров'я

Листок здоров'я. Заповнюють медичним персоналом. Лікар здійснює розподіл дітей за групами здоров'я. Залежно від характеру і ступеня вираженості відхилень у стані здоров'я, лікар дає рекомендації.

Рекомендована література

1. Алгоритм дій працівників закладів дошкільної освіти під час сигналу повітряної тривоги // <https://mon.gov.ua/news/alhorytm-dii-pid-chas-povitrianoi-tryvohy-dlia-zdo>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (2021) // https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації діяльності інклюзивних груп у ДНЗ (2015) // <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-691729-18#Text>

4. Наказ «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину в ДНЗ» (2015) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-15#Text>
5. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року (2024) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-p#Text>
6. Положення про заклад дошкільної освіти // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-p#Text>
7. Санітарний регламент для ДНЗ (2016) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>

ТЕМА 10. Професійне спілкування в структурі діяльності вихователя ЗДО

Питання для обговорення

1. Спілкування як основа педагогічної діяльності.
2. Сутність педагогічного спілкування.
3. Структура педагогічного спілкування.
4. Стили педагогічного спілкування.

Основні поняття: спілкування, аспекти, функції, види спілкування, педагогічне спілкування, етапи спілкування

Відповіді на питання

1. Становлення і розвиток кожної людини неможливі без комунікації з оточуючими та взаємодії з ними. Одним із засобів зв'язку між людьми є спілкування. Завдяки спілкуванню відбувається накопичення індивідом досвіду, формуються міжособистісні взаємини, відбувається розвиток та становлення особистості.

Спілкування – багатоплановий процес налагодження і розвитку контактів між людьми, який передбачає обмін інформацією, певну стратегію і тактику взаємодії, сприймання і розуміння суб'єктами спілкування один одного.

Педагогічне спілкування - система способів і прийомів соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією, здійснення виховного впливу та налагодження взаємин.

У процесі спілкування завжди відбувається обмін інформацією. При вербальному спілкуванні взаємодія відбувається за допомогою слова, тоді як невербальне спілкування – це міміка, жести, які доповнюють або підсилюють сказане. Окрім обміну інформацією спілкування також передбачає сприймання людиною свого співбесідника, організацію взаємодії між ними, а також обмін емоціями.

У структурі спілкування виокремлюють такі *аспекти*:

- 1) комунікативний – обмін інформацією;
- 2) інтерактивний – організація взаємодії між індивідами, які вступають у спілкування;
- 3) перцептивний – сприймання людини людиною.

Виокремлюють такі **функції спілкування**

1. *Інформаційно-комунікативна* функція охоплює процеси формування, передавання та прийому інформації.
2. *Регуляційно-комунікативна* передбачає регуляцію поведінки, спільної діяльності у процесі взаємодії. Завдяки спілкуванню людина регулює не тільки власну поведінку, а й поведінку інших людей і реагує на їхні дії
3. *Афективно-комунікативна* характеризується реакцією емоційної сфери людини, в якій виявляється її ставлення до навколишнього середовища, в тому числі й соціального.

Види спілкування

Відповідно до різних критеріїв виокремлюють види спілкування.

1. *Залежно від кількості учасників:*

- міжособистісне;
- особистісно-групове;
- міжгрупове.

2. *Відповідно до змісту і цілей:*

- ділове;
- неділове (особистісне)

3. *Відповідно до засобів спілкування:*

- вербальне
- невербальне

4. *Залежно від способу взаємодії*

- пряме спілкування
- непряме спілкування

2. Педагогічне спілкування – система способів і прийомів соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією, здійснення виховного впливу та налагодження взаємин.

Функції педагогічного спілкування:

- обмін інформацією між педагогом та дошкільниками;
- міжособистісне пізнання;
- організація та регулювання взаємин і спільної діяльності;
- здійснення виховного впливу;
- педагогічно доцільна самопрезентація педагога.

Вихователь ЗДО у своїй педагогічній діяльності виступає джерелом інформації для дошкільників, регулює їх активність та організовує взаємодію. Важливо зазначити, що педагог не лише повідомляє дітям нову інформацію, а є людиною, якій діти та їх батьки мають довіряти, відчувати емоційну підтримку та турботу,

емпатію та гуманність. Відтак, робота педагога не обмежується лише інформаційною функцією, а й створює умови для обміну емоціями, переживаннями, допомоги в адаптації та самоутвердженні дитини в середовищі однолітків.

Сучасні виклики суспільства зумовлюють необхідність спілкування з дошкільниками на суб'єкт-суб'єктному рівні. Спілкування на суб'єкт-суб'єктному рівні характеризується такими ознаками:

- 1) особистісна орієнтація співрозмовників (толерантне ставлення співрозмовників один до одного, здатність «чути» один одного);
- 2) спілкування на засадах педагогічного партнерства, що передбачає рівність психологічних позицій співрозмовників (визнання педагогом права дитини на власне бачення ситуації чи висловлювання особистої думки);
- 3) усвідомлення почуттів і переживань, уміння проявити емпатію та співпереживання; використання нестандартних прийомів спілкування (ігрових, театралізованих тощо).

3. В структурі процесу професійно-педагогічного спілкування виокремлюють такі етапи:

1. Моделювання педагогом майбутнього спілкування (прогностичний етап). На цьому етапі доцільно розпланувати майбутнє спілкування з аудиторією: визначити тему та мету спілкування, запланувати використання обладнання або дидактичних матеріалів; окреслити матеріал для обговорення.

2. «Комунікативна атака» - це етап спілкування, під час якого педагог намагається налагодити емоційний контакт з дітьми, зацікавити їх, захопити увагу, для того, щоб мотивувати

до активної участі у спілкуванні. З метою успішного проведення даного етапу вихователіві важливо володіти навичками проведення сюрпризного моменту, та іншими прийомами оволодіння увагою дітей.

3. Керування спілкуванням. На цьому етапі відбувається безпосереднє спілкування по запланованій темі; учасники спілкування обмінюються інформацією, висловлюють власні думки та судження. Педагог виступає в ролі організатора спілкування і слідкує за тим, щоб бесіда не виходила за межі визначеної теми. Ефективність взаємодії на цьому етапі визначається атмосферою доброзичливості та психологічного комфорту, які дозволяють дітям вільно виявляти своє «Я»..

4. Аналіз спілкування. На цьому етапі педагог проводить аналіз організованого спілкування, визначає чи була реалізована мета спілкування через отримані результати, з'ясовує недоліки, які з'явилися під час спілкування, та причини їх виникнення, враховує отриманий досвід під час моделювання подальшого спілкування.

4. Стиль педагогічного спілкування – це система способів і прийомів, які використовує вихователь під час взаємодії з дітьми, їхніми батьками, колегами по роботі.

Індивідуальний стиль педагогічного спілкування визначається метою педагогічної діяльності та особливостями індивідуальності педагога та становить унікальну стійку системи засобів і способів комунікативної взаємодії з певного педагога з вихованцями.

На формування стилю спілкування педагога з дошкільниками впливають комунікативні можливості та потенціал вихователя, його характер та індивідуальні риси (творчість, відкритість, почуття гумору тощо), особливості

дитячої групи (зокрема, вік вихованців), комунікативні ситуації.

Стиль його спілкування може бути *авторитарним, ліберальним і демократичним*.

Демократичний стиль спілкування ґрунтується на засадах педагогічного партнерства між вихователем та вихованцями. За демократичного стилю спілкування кожна дитина відчуває повагу до своєї особистості, свободу висловлення думки та необхідність дотримання правил, які панують у групі. Для реалізації цього стилю педагог використовує доручення, прохання, похвалу, засудження вчинку дитини з подальшим роз'ясненням, а не критику самої дитини, пояснення щодо необхідності дотримання встановлених правил поведінки та спілкування. Дотримання демократичного стилю спілкування дозволяє створити в групі сприятливий психологічний клімат.

Авторитарний стиль спілкування характеризується жорстким контролем з боку педагога, безкомпромісністю, відсутністю гнучкості у спілкуванні, завищеним рівнем вимогливості щодо дотримання правил поведінки дітьми під час різних видів активності. Авторитарний педагог здебільшого звертається до дітей у формі вимоги, наказу; він не терпить, якщо поведінка вихованця виходить за межі встановлених ним вимог; може часто робити зауваження і критикувати дітей.

Ліберальний стиль спілкування характеризується прагненням педагога не брати на себе відповідальності, формально виконує свої обов'язки щодо виховання дитячого колективу. Ліберальний стиль є засобом реалізації тактики невтручання, яка ґрунтується на байдужості і незацікавленості.

Завдання для самостійної роботи

1. Роль спілкування в професійній діяльності вихователя ЗДО
2. Характеристика стилів педагогічного спілкування
3. Норми і правила поведінки педагога в процесі спілкування з вихованцем
4. Виникнення та подолання конфліктів у педагогічному спілкуванні

Рекомендована література

1. Гарькавець С. О., Волченко Л. П. Спілкування в педагогічному процесі : навчальний посібник. Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», 2021, 100 с. // <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/2620/1/80643182.pdf>
2. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. 2-ге вид. Суми : Університет. кн., 2018. 318 с.
3. Інструктивно-методичні рекомендації «Щодо комунікації з дітьми дошкільного віку з родин учасників ООС/АТО, внутрішньо переміщених осіб та організації взаємодії з їхніми батьками» (2019).
4. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Лекції зі вступу до спеціальності. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 88 с. http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2887/1/Пісоцький_лекції_МАКЕТ.pdf

ТЕМА 11. Педагогічний професіоналізм і майстерність вихователя ЗДО

Питання для обговорення

1. Характеристика професіоналізму вихователя ЗДО.
2. Сутність педагогічної майстерності.
3. Педагогічна творчість як провідна ознака педагогічної майстерності.
4. Підвищення кваліфікації вихователя ЗДО.

Основні поняття: професіоналізм, професіоналізм вихователя, педагогічна майстерність, педагогічна творчість, педагогічний такт, підвищення кваліфікації вихователя

Відповіді на питання

1. Професіоналізм вихователя – це висока професійна кваліфікація і компетентність педагога, володіння професійними вміннями і навичками, способами успішного розв'язання професійних завдань.

До основних рис професіоналізму належать:

1) *педагогічна ерудиція* - обсяг необхідних знань, які вихователь застосовує у своїй діяльності для розв'язання педагогічних завдань;

2) *педагогічне мислення* - практичність, конкретність, оперативність мислення, його логічність, системність гнучкість, оригінальність та креативність, здатність бачити процеси та явища в динаміці й розвитку;

3) *педагогічна інтуїція* - швидке прийняття рішення педагогом з передбаченням подальшого розвитку ситуації без повного її аналізу;

4) *уміння організувати педагогічне спілкування* - зробити його оптимально комфортним, сприяти розкриттю індивідуальності дитини, уміння викликати повагу, довіру в дітей, бути авторитетом у їхніх очах. Професіоналізм вихователя дітей дошкільного віку полягає передусім у глибокому усвідомленні значення періоду дитинства в житті людини та його самобутності, неповторності.

2. Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, який забезпечує високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності на рефлексивній основі (за І.А. Зязюном).

Рефлексія – це процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів і станів.

Педагогічна майстерність вихователя ЗДО трактується як самореалізація особистості в професійній педагогічній діяльності, яка спрямована на гармонійний розвиток особистості дитини дошкільного віку.

Компоненти педагогічної майстерності (за І. Зязюном):

- гуманістична спрямованість;
- професійні знання (професійну компетентність);
- педагогічні здібності;
- педагогічна техніка (професійні вміння).

1. Гуманістична спрямованість в роботі вихователя ґрунтується на засадах гуманного ставлення до дитини як суспільної цінності; орієнтована на всебічний і гармонійний розвиток вихованців відповідно до положень Державного стандарту дошкільної освіти; спрямована на організацію взаємодії та спілкування на засадах партнерства; передбачає творчий підхід в реалізації освітніх цілей.

2. Професійні знання вихователя - це основа педагогічної майстерності. Вихователь ЗДО повинен мати ґрунтовні знання з нормативних освітніх компонентів, зокрема, фахових методик, психології дітей раннього та дошкільного віку, педагогічної психології, педагогіки дошкільної та інших професійно орієнтованих дисциплін. Систематичний професійний розвиток та вдосконалення є необхідною умовою становлення компетентного вихователя ЗДО.

3. Педагогічні здібності вихователя - це сукупність психічних особливостей вихователя, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю та її ефективного здійснення.

Здібності – це індивідуальні особливості людини, від яких залежить успішне виконання певних видів діяльності. Велике значення у формуванні здібностей мають задатки. Здібності можуть формуватися в певних соціальних умовах, у процесі засвоєння, а потім і творчого застосування знань, умінь і навичок.

4. Педагогічна техніка – передбачає наявність певних умінь педагога, особливостей його поведінки: високу культуру

мовлення; майстерне володіння мімікою, пантомімікою, жестами; акуратність і смак у виборі одягу, уважність до свого зовнішнього вигляду; здатність керуватися основами психотехніки (розуміння педагогом власного психічного стану, самовладання); розуміння внутрішнього стану вихованців і спроможність адекватно впливати на них.

3. Творча діяльність педагога – це педагогічна діяльність, якій притаманні властивості творчого процесу.

Творчий вихователь – це творча особистість з високим ступенем розвиненості мотивів, відповідних особливостей характеру і творчих умінь, що сприяють успішній творчій діяльності педагога і, як наслідок, вмотивованості вихованців та досягненню ними високих освітніх результатів.

Ознаки педагогічної творчості:

- пошуково-перетворюючий стиль мислення;
- розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо);
- проблемний підхід до реалізації освітніх завдань;
- розвинута уява;
- специфічні особистісні якості (любов до дітей; цілеспрямованість; допитливість; самостійність; наполегливість; ентузіазм);
- специфічні мотиви (необхідність реалізувати себе; бажання бути визнаним; творчий інтерес; захопленість творчим процесом);

- комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури.

Критерії творчої педагогічної діяльності вихователя:

- розробка нових підходів до навчання, виховання і розвитку вихованців;
- раціоналізація та модернізація змісту, форм, методів та засобів освітнього процесу;
- комплексне і варіантне використання в професійній діяльності всієї сукупності теоретичних знань і практичних навичок;
- проведення систематичного самоаналізу професійної діяльності, науково-дослідницької роботи з творчого узагальнення власного досвіду та досвіду своїх колег;
- володіння формами і методами управління творчою навчальною діяльністю вихованців з метою розвитку їх творчих можливостей;
- реалізація на практиці принципів педагогіки співробітництва. прояв гнучкості при виборі оптимального управлінського рішення у нестандартних (особливо конфліктних) ситуаціях;
- оригінальне конструювання освітнього процесу.

4. Документи, в яких відображені вимоги до атестації вихователів

- Закон України «Про освіту»
- Закон України «Про дошкільну освіту»

- Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (2019)
- Положення про атестацію педагогічних працівників (2023)

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено:

1. Педагогічне навантаження вихователя ЗДО – 30 год / тиждень.
2. Педагогічне навантаження вихователя інклюзивної групи – 25 год/тиждень.
3. Атестація педагогічних працівників здійснюється 1 раз на 5 років.
4. За результатами атестації встановлюється кваліфікаційна категорія: спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст вищої категорії.

Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (2019):

1. Загальний обсяг підвищення кваліфікації вихователя ЗДО не може бути менше ніж 120 годин на п'ять років.
2. Планування підвищення кваліфікації працівників закладу освіти здійснюється двома етапами.
  - 1-й етап - здійснюється перспективне планування у поточному році на наступний календарний рік шляхом затвердження педагогічною радою орієнтовного плану підвищення кваліфікації.
  - 2-й етап - після оприлюднення кошторису закладу освіти, вихователь подає пропозицію до плану підвищення кваліфікації на відповідний рік, яка містить інформацію про тему (напряму, найменування)

відповідної програми (курсу, лекції, модуля тощо), форми, обсяг (тривалість).

Положення про атестацію педагогічних працівників (2023)

Атестація може бути черговою або позачерговою. Педагогічний працівник проходить чергову атестацію не менше одного разу на п'ять років.

Атестація проводиться не раніше ніж через рік після призначення педагогічного працівника на посаду.

Атестація повинна проводитися з дотриманням академічної доброчесності.

Позачергова атестація проводиться за ініціативою керівника ЗДО або педагогічного працівника.

Кваліфікаційна категорія «спеціаліст» присвоюється педагогічному працівникові, який має освітній рівень фаховий молодший бакалавр (освітньо-кваліфікаційний рівень молодший спеціаліст), молодший бакалавр, бакалавр чи магістр (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліст).

Кваліфікаційна категорія «спеціаліст другої категорії» присвоюється педагогічному працівникові, який має освітній рівень молодший бакалавр, бакалавр чи магістр, стаж роботи на посадах педагогічних працівників не менше ніж три роки.

Кваліфікаційна категорія «спеціаліст першої категорії» присвоюється педагогічному працівникові, який має освітній рівень бакалавр, магістр, стаж роботи на посадах педагогічних працівників не менше ніж п'ять років.

Кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії» присвоюється педагогічному працівникові, який має освітній

рівень магістр, стаж роботи на посадах педагогічних працівників не менше ніж сім років.

Завдання для самостійної роботи

1. Педагогічна культура вихователя ЗДО
2. Педагогічна творчість як необхідна умова професійної діяльності вихователя ЗДО
3. Створення професійного «портфоліо» як метод професійного самовдосконалення
4. Післядипломна педагогічна освіта як провідна ланка у системі безперервної освіти вихователя ЗДО

Рекомендована література

1. Косенко Ю. М. Основи педагогічної майстерності вихователя. Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Дошкільна освіта». Маріуполь: ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2014. 360 с.
2. Основи педагогічної майстерності (для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта) : навч.-метод. посібник / упоряд. Наталія Мачинська, Анна Федорович, Наталія Яремчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 286 с. // <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/Osnovy-ped-maysternosti-Navch.-posibnyk.pdf2020.pdf>
3. Основи педагогічної майстерності та педагогічної творчості : методичні рекомендації до практичних занять: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / уклад.: О. О.

Вашак, О. Г. Вільхова. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. – 66 с.
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14652/1/Посібник%20з%20ОПМ%20%28Вашак%2С%20Вільхова%29.pdf>

4. Положення про атестацію педагогічних працівників (2023) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text>
5. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (2019) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-п#Text>

ТЕМА 12. Педагогічні здібності і педагогічні задатки вихователя

Питання для обговорення

1. Педагогічне покликання і педагогічні здібності.
2. Значення педагогічних здібностей у процесі фахового зростання.

Основні поняття: педагогічні здібності (дидактичні, організаційно-комунікативні, особистісні), задатки, самоосвіта, професійне вдосконалення.

Відповіді на питання

1. Педагогічними здібностями називають сукупність індивідуально-психологічних особливостей особистості

педагога, що відповідають вимогам педагогічної діяльності та визначають успіх в оволодінні цією діяльністю.

Умовно визначають три групи загальних педагогічних здібностей:

- дидактичні;
- організаційно-комунікативні;
- особистісні.

Дидактичні здібності.

1. Здатність доступно і зрозуміло пояснювати дітям інформацію, мотивувати їх до активної участі в процесі пізнання, спонукати вільно висловлювати думку.

2. Експресивно-мовні здібності - це здібності висловлювати емоційно думки, використовуючи невербальні засоби комунікації.

3. Академічні (пізнавальні) здібності пов'язані з постійною потребою професійного самовдосконалення.

Організаційно-комунікативні здібності.

1. Комунікативні здібності - здібності до педагогічного спілкування, які проявляються в умінні налагоджувати взаємини з вихованцями та їх батьками, дотримуючись морально-етичних норма та засад партнерства.

2. Педагогічний такт - це почуття міри в поведінці і спілкуванні педагога з дошкільниками, здатність знаходити найбільш доцільні важелі впливу на дітей із урахуванням їхнього емоційного стану та настрою.

3. Організаторські здібності вихователя реалізуються у здатності організувати дитячий колектив та в умінні організувати свою професійну діяльність (володіння тайм-менеджментом).

Особисті здібності.

1. Здатність до саморегуляції емоційної сфери та поведінки. У цій загальній здатності можна виділити два компоненти:

а) **витримка і самовладання** - це здатність завжди, в будь-якій обстановці, в непередбаченій ситуації володіти собою, керувати своїми почуттями, темпераментом, не втрачати навіть на короткий час контролю над своєю поведінкою;

б) **саморегуляція психічних станів** - здатність вихователя створювати у себе оптимальний психічний стан, який характеризується упевненістю, бадьорістю, оптимізмом, доброзичливістю.

2. Педагогічна уява (або прогностичні здібності) - здатність вихователя передбачити з достатньою мірою ймовірності наслідки своїх дій стосовно конкретної ситуації.

Завдання для самостійної роботи

1. Поняття «здібності» в психолого-педагогічній літературі
2. Характеристика видів педагогічних здібностей
3. Педагогічне покликання і педагогічні здібності
4. Етика вихователя ЗДО

Рекомендована література

1. Косенко Ю. М. Основи педагогічної майстерності вихователя. Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю

- «Дошкільна освіта». Маріуполь: ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2014. 360.
2. Основи педагогічної майстерності (для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта) : навч.-метод. посібник / упоряд. Наталія Мачинська, Анна Федорович, Наталія Яремчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 286 с. // <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/Osnovy-ped-maysternosti-Navch.-posibnyk.pdf2020.pdf>
  3. Щербакова К. Вступ до спеціальності. Навчально-методичний посібник. Львів : Видавництво «Новий Світ - 2000». 2020. 215 с. https://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/Vstup-do-spetsial-nosti_dlia_vyshch_pedagogichnykh_zakl_Osvity.pdf

**Програмові вимоги до освітнього компоненту
«Вступ до спеціальності»**

1. Учительський інститут в Станіславові: створення та функціонування.
2. ПНУ: реалії, перспективи, можливості.
3. Студентський путівник: ключові положення, їх характеристика.
4. Структура освіти в Україні.
5. Характеристика основних типів навчальних закладів системи освіти.
6. Рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти.
7. Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту».
8. Форми та види вищої освіти.
9. Академічна доброчесність у ЗВО. Види порушень академічної доброчесності.
10. Булінг у ЗВО: характеристика та алгоритм протидії.
11. Заклад вищої освіти та організація освітнього процесу в ньому.
12. Права та обов'язки студентів ЗВО.
13. Форми організації навчання у ЗВО: лекції, семінарські, практичні, лабораторні.
14. Організація педагогічної практики у ЗВО.
15. Основні види самостійної роботи студентів, їх характеристика.
16. Методика підготовки студентів до лекції, семінарського, практичного заняття, до заліків та екзаменів.
17. Опрацювання літератури.
18. Система науково-дослідної роботи студентів.
19. Культура навчальної праці студента.

20. Гігієна розумової праці студента.
21. Техніка розумової праці студента.
22. Тайм-менеджмент для студентів ЗВО.
23. Виховання дітей за первісно-общинного ладу.
24. Розвиток педагогічної професії за доби Античності.
25. Специфіка освітньо-виховної роботи в епоху Середньовіччя.
26. Розвиток ідеї дошкільного виховання в епоху Відродження.
27. Дошкільна освіта і виховання у XIX-XX ст.
28. Розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки.
29. Педагогічна діяльність: характеристика, функції, стилі.
30. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021).
31. Особистісні якості в професійній діяльності вихователя.
32. Професійний імідж вихователя ЗДО.
33. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (2021).
34. Комплексні та парціальні програми для ЗДО.
35. Санітарний регламент для ДНЗ (2016).
36. Наказ «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину в ДНЗ» (2015).
37. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації діяльності інклюзивних груп у ДНЗ (2015).
38. Документація вихователя ЗДО.
39. Спілкування як основа педагогічної діяльності: аспекти, функції, види
40. Сутність педагогічного спілкування.
41. Структура педагогічного спілкування.
42. Стилі педагогічного спілкування.
43. Характеристика професіоналізму вихователя ЗДО.

44. Сутність педагогічної майстерності.
45. Педагогічна творчість як провідна ознака педагогічної майстерності.
46. Підвищення кваліфікації вихователя ЗДО.
47. Педагогічне покликання і педагогічні здібності.
48. Значення педагогічних здібностей у процесі фахового зростання.

Короткий термінологічний словник

Академічна добродішність – сукупність етичних принципів, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Академічна мобільність – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами.

Академічна свобода – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом.

Безпечне освітнє середовище – сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг.

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього

процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Виховання – процес цілеспрямованого формування особистості дитини.

Вихованці – діти, які здобувають дошкільну освіту.

Гуманність – увага до людей. прагнення добрих стосунків з ними. готовність надавати допомогу, виявляти співчуття і співпереживання.

Державний стандарт дошкільної освіти (далі - державний стандарт) – документ, що містить перелік і опис згрупованих за освітніми напрямками результатів навчання і компетентностей, які набуваються вихованцями впродовж здобуття дошкільної освіти.

Дидактика – наука про навчання, його закони і закономірності, принципи і зміст, методи і форми організації.

Доступність дошкільної освіти – сукупність гарантованих прав і можливостей для їх реалізації з урахуванням індивідуальних особливостей, потреб і можливостей кожної дитини у здобутті дошкільної освіти.

Дошкільна освіта – процес і результат всебічного розвитку, виховання, навчання, соціалізації дітей та формування у них необхідних життєвих навичок і компетентностей до початку здобуття початкової освіти.

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти.

Заклад дошкільної освіти – заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері дошкільної

освіти, що реалізується на підставі ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти.

Заняття – форма дошкільного навчання, за якої вихователь, працюючи з усією групою дітей у встановлений режимом час, організовує і спрямовує пізнавальну діяльність з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини.

Здобувачі освіти – вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти.

Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання.

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Кваліфікація – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання).

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно

соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Конфлікт – зіткнення протилежних поглядів, інтересів і дій.

Культура поведінки – сукупність корисних, стійких форм щоденної поведінки у побуті, спілкуванні, різних видах діяльності.

Мораль – звичай, воля, закон, властивість) – система поглядів, уявлень, норм, оцінок, які регулюють поведінку людей; форма суспільної свідомості.

Навчання – спільна діяльність педагога і дитини, зорієнтована на засвоєння знань, умінь і навичок, способів пізнавальної діяльності.

Освітня програма – документ, що містить комплекс освітніх компонентів за всіма освітніми напрямками державного стандарту, реалізація яких має забезпечити досягнення вихованцями визначених цією програмою очікуваних результатів навчання і компетентностей.

Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Парціальна програма – документ, що містить комплекс освітніх компонентів у межах одного або декількох освітніх напрямів державного стандарту, реалізація яких має забезпечити досягнення вихованцями визначених такою програмою очікуваних результатів навчання і компетентностей.

Педагогічна діяльність – вид діяльності, змістом якого є навчання, виховання, освіта і розвиток підростаючого покоління.

Педагогічна культура – є вищим виявом професіоналізму вчителя і охоплює такі компоненти: наукову ерудицію; загальну культуру; педагогічне мислення; педагогічну етику; культуру

мовлення; культуру спілкування; духовне багатство; культуру професійного здоров'я; наукову організацію праці; прагнення до самовдосконалення тощо.

Педагогічна майстерність – це синтез наукових знань, умінь і навичок, методичного мистецтва і особистісних якостей педагога.

Педагогічна рефлексія – вміння батьків аналізувати, критично оцінювати власну виховну діяльність, знаходити причини своїх педагогічних помилок.

Педагогічна техніка – передбачає наявність певних умінь педагога, особливостей його поведінки: високу культуру мовлення; майстерне володіння мімікою, пантомімікою, жестами; акуратність і смак у виборі одягу, уважність до свого зовнішнього вигляду; здатність керуватися основами психотехніки (розуміння педагогом власного психічного стану, самовладання); розуміння внутрішнього стану вихованців і спроможність адекватно впливати на них.

Педагогічний імідж – емоційно забарвлений стереотип сприймання образу педагога у свідомості вихованців, колег, а також у масовій свідомості.

Педагогічні здібності – це сукупність психічних особливостей вихователя, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю та її ефективного здійснення.

Професіограма особистості вихователя – ідеальний портрет вихователя, зразок, еталон, у якому представлені якості особистості, якими він має володіти, а також знання, уміння, навички, необхідні для виконання педагогічних функцій.

Професіоналізм педагога – це сукупність психофізіологічних, психічних та особистісних змін, що відбуваються в людині у процесі оволодіння знаннями та

довготривалої діяльності і забезпечують якісно новий, вищий рівень вирішення складних професійних завдань.

Результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, цінності, особистісні якості, набуті у процесі розвитку, виховання, навчання, які дитина здатна продемонструвати під час або після здобуття дошкільної освіти.

Самопрезентація – вміння людини подати себе з найкращого боку, викликати почуття довіри до себе і зберегти його.

Система освіти – сукупність складників освіти, рівнів і ступенів освіти, кваліфікацій, освітніх програм, стандартів освіти, ліцензійних умов, закладів освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, органів управління у сфері освіти, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними;

Спілкування – багатоплановий процес налагодження і розвитку контактів між людьми, який передбачає обмін інформацією, певну стратегію і тактику взаємодії, сприймання і розуміння суб'єктами спілкування один одного.

Спілкування педагогічне – система способів і прийомів соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією, здійснення виховного впливу та налагодження взаємин.

Стиль педагогічного спілкування – усталена система способів і прийомів, які використовує вихователь під час взаємодії з дітьми, їхніми батьками, колегами по роботі.

Стиль педагогічної діяльності – стійка індивідуально специфічна система психологічних засобів, прийомів, навичок, методів і способів здійснення педагогічної діяльності.

Студентоцентроване навчання – підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів вищої

освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу.

Якість дошкільної освіти – відповідність результатів навчання і компетентностей вихованців результатам, визначеним державним стандартом.

Рекомендована література

1. Алгоритм дій працівників закладів дошкільної освіти під час сигналу повітряної тривоги // <https://mon.gov.ua/news/alhorytm-dii-pid-chas-povitrianoi-tryvohy-dlia-zdo>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) (2021) // https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Бугра А.В., Коновал О.А. Методика самостійної роботи студентів : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 124 с. // https://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3481/Бугра%20А.В.,%20Коновал%20О.А.%20Методика%20самост_йної%20роботи%20студент_в,%20навч-мет%20пос_бник.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Закон України «Про вищу освіту» (2014) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Закон України «Про дошкільну освіту» (2024) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
6. Закон України «Про освіту» (2017) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації діяльності інклюзивних груп у ДНЗ (2015) // <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-691729-18#Text>
8. Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова->

[редакція-Кодексу-честі-Прикарпатського-національного-університету-імені-Василя-Стефаніка-1.pdf](#)

9. Косенко Ю. М. Основи педагогічної майстерності вихователя. Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Дошкільна освіта». Маріуполь: ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2014. 360.
10. Методичні рекомендації до практичних занять студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта з освітньої компоненти Вступ до спеціальності: / уклад. Т. С. Гужанова, О. А. Сорочинська. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 60 с.
11. Наказ «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину в ДНЗ» (2015) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-15#Text>
12. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року (2024) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-p#Text>
13. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] : підручник / В. П. Головенкін ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с. // <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/dca98cbd-487b-43eb-86ef-d5c4634bf16c/content>
14. Пісоцька Л. М., Пісоцький О. П. Лекції зі вступу до спеціальності. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 88 с. http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2887/1/Пісоцький_лекції_МАКЕТ.pdf
15. Основи педагогічної майстерності (для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта) : навч.-метод. посібник / упоряд. Наталія Мачинська, Анна Федорович,

- Наталія Яремчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 286 с. // <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/Osnovy-ped-maysternosti-Navch.-posibnyk.pdf2020.pdf>
16. Основи педагогічної майстерності та педагогічної творчості : методичні рекомендації до практичних занять: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» /уклад.: О. О. Вашак, О. Г. Вільхова. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. – 66 с. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14652/1/Посібник%20з%20ОПМ%20%28Вашак%2С%20Вільхова%29.pdf>
  17. Положення про заклад дошкільної освіти // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-п#Text>
  18. Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf>
  19. Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Положення-про-Комісію-з-питань-етики-та-академічної-доброчесності.pdf>
  20. Положення про організацію запобігання та протидії насильству (в тому числі булінгу) в освітній громаді Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Додаток 1. Алгоритм дій у випадку виявлення булінгу) // <https://efund.pnu.edu.ua/wp->

- [content/uploads/sites/172/2023/09/polozhennia-pro-orhanizatsiiu-zapobihannia-ta-protydii-nasylstvu-v-tomu-chysli-bulinhu-v-osvitnij-hromadi-universytetu.pdf](https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti)
21. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
  22. Санітарний регламент для ДНЗ (2016) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16#Text>
  23. Силабус «Вступ до спеціальності» // <https://kttmdiso.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/80/2024/09/s-bus-vstup-do-spetsialnosti-skomorovska2024.pdf>
  24. Стратегія розвитку Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника на 2020-2027 рр. // https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Стратегія-розвитку-ПНУ_сайт2022.pdf
  25. Щербакова К. Вступ до спеціальності. Навчально-методичний посібник. Львів : Видавництво «Новий Світ - 2000». 2020. 215 с. https://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/Vstup-do-spetsial-nosti_dlia_vyshch_pedagogichnykh_zakl_Osvity.pdf

Інформаційні ресурси

1. Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека імені Івана Франка <http://lib.if.ua/>
2. Міністерство освіти і науки: www.mon.gov.ua/
3. Навчально-науковий центр студентського розвитку // https://studcenter.pnu.edu.ua/?fbclid=IwAR3uF6VfzMgM1rrA2GkBAFaoXm8y5OLoTXtZxKLUWmh2dhkOS8Hajr5gnMo&_gl=1*33r56j*_ga*MTY0MTQ05MzMzO
4. Науково-дослідна частина. Конкурси та гранти // <https://наука.pnu.edu.ua/category/конкурси-i-гранти/>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Офіційна сторінка кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти ПНУ // https://kttmdiso.pnu.edu.ua/?_gl=1*1ftk7xv*_ga*MTY0MTQ05MzMzOC4xNTkyNzc0NzA1*_ga_B6J5G9CVS8*MTcyNTcwNTY0MC4zNS4xLjE3MjU3MDU4MzYuMC4wLjA.
7. Офіційний сайт Міжнародного наукового центру «Обсерваторія» // <https://observatorium.pnu.edu.ua>
8. Офіційний сайт Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника // <https://pnu.edu.ua/istoriia/>
9. Студентський Путівник // https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Студентський_путівник_2023-1.pdf